

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
501
Dist.

Title: *Kumar Samlha*

(कुमारसंभवः)

Incomplete

501

: Kuṁāra Sambhava		: Title
:	: Kālidāsa	: Author
:	:	: Editor
Saka-1677	Sargas 157	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
501	:	: Remarks

कुमा.

१

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवतापादुकाभ्योनमः ॐ अस्त्यन्तस्यादिशिदेवतात्माहिमा
लयेनामनगाधिराजः पूर्वापरोत्तोर्यनिधीवगाह्यस्त्रितः पृथिव्याइवमानदंडः १ यं
सर्वशैलाः परिकल्प्यवत्संमेरोस्त्रितेदेगधिरिदं दक्षे भास्वतिरत्नानिमहोपधीश्वः
पृथूपदिष्टांडुडुडुः धरित्रीं २ अनंतरत्नप्रभवस्ययस्यहिमंनसौभाग्यविलोपि
जानं एकेहिदोषोणसन्निपतिनिमज्जतीदोः किरणेष्विवांकः ३ यश्चाश्वरो
विभ्रममंडनानां संपादयित्री शिरवैर्विभ्रति बलाहकछेदविभक्तारागामकालसं
आमिवधानुमत्ता ४ अमेखलसंचरतांघनानांछायामधः सानुगतांनिषेव्य

१

उद्धृताष्टिभिराश्रयतेरांगाणियस्यातपवंतिसिद्धाः ५ पदंतुषारस्रति
भौतरक्तंयस्मिन्नदृष्टूपिहतीदृशानां वदंतिमार्गनखवरंभ्रमुक्तेर्मुक्ताफलेः के
सरिणांकिराताः ६ न्यस्ताक्षराधानुरसेनयत्रभर्जत्वचःकुंजराबिंदुशो
णा १ व्रजंतिविद्याधरसुंदरीणामनंगलेखक्रिययोपयोगं ७ यःपू
रयन्कीचकरंध्रभागान्दरीमुखोत्थनसमीरणेन उद्भास्यतामिच्छति
किंनराणांतानप्रदायित्वमिवोपगतं ८ कपोलकंडः करिभिर्विनिर्तुंविद्य
दितानांसरकडुभाणां यत्रश्रुतक्षीरतयाप्रसृतसोमूनिगंधःसुरसी

कुमा १ करोति ९ वनेचराणां वनितासरवानांदरीमुखद्वारनिपत्ततास्यः सवंतिय
 २ त्रौषधयेरऊन्यामतेलपूराः सुरतप्रदीपाः १० उद्धृज्यं त्येगुलिपाहिभागान्
 मार्गेशिलभूतहिमेपियत्र नदुर्वहश्चाणिपयोधरात्ती भिंदंति मंदंगतिमश्व
 मुख्यः ११ दिवाकराद्भूतियोगुहसुखीनंदिवाभीतमिवांधकारं कृद्रे
 पितृनंशरणं प्रपन्नेममत्वमुच्चैः शिरसामतीव १२ लंगूलविक्षेपविसर्पिस्तो
 मेरितस्ततश्चंद्रमरीचिगौरैः यस्यार्थयुक्तं गिरिराजपुत्रं शब्दं कुर्वतिवाल २
 व्यजनेश्चमयैः १३ यत्रांशुकक्षेपविलोज्जतानां यद्दृष्ट्या किंपुरुषांगनानां
 स्फुटरीगृह्णानविलंबिबिंबास्तिरस्कारिण्येज्जलदत्तसंवति १४ भागी ३

धीसीकरनिर्झराणां बोधामुद्धुः कपितदेवदारुः यद्वयुरान्विष्टमग्नेः किरातेरसे
 व्यतेभिन्नशिरवां उर्वहः १५ सप्तर्षिस्तावचितावशेषाण्यधो विवस्वानपरिवर्त
 मानः पद्मानियस्याप्रसरोरुहाणि प्रबोधयत्पूर्ध्वमुखैर्वर्मयूरैः १६ यद्वांगयेति
 स्त्वमेव ह्ययस्य सारंधरित्रीधरणक्षमं च प्रजापतिः कल्पितयज्ञभागं शे
 लाधिपत्यं स्वयमन्वतिष्ठत् १७ सप्तदशभिः कुलकं समानसीमेरुसरवः
 पितृणां कन्याकुलस्य स्थितये स्थितिः मेनां मुनीनामपि माननीयामात्मा
 नस्तेषां रूपां विधिनोपयेमे १८ कालक्रमेणाथतयोः प्रवृत्तेस्वरूपयोग्ये

कुमा. सुरतप्रसंगे मनोरमयौवनमुदहंसागमोत्तमवद्भरराजपत्न्याः १९ अस्मत्तसा
 ३ नागवधूपमोम्यमैनाकमंभोनिधिवद्वसस्यं कुण्डेपिपक्षिदिष्टत्रशत्राववेद
 नाहंकुलिशत्रणानां २० अथापमानेनपितुः प्रयुक्तादशस्यकन्याभवश्वपत्नी
 सतीसतीयोगविस्तृष्टदेहातंजन्मनेशैलवधूपपदे २१ साभ्रधराणामधि
 पेनतस्यांसमाधिमत्यामुदपादिभ्या सम्यक्प्रयोगाददपरिहृतायांनीतापु
 विवोत्सादियुणेनसंपत् २२ प्रसन्नदिक्पांसुविविक्तवातंशंस्वस्वनानंस्त
 ३ रपुष्पदृष्टिः शरीरिणांस्वस्ववरजंगमानां सुखायतज्जन्मदिनं वस्तु २३

तयादुहित्रासुतशंधरित्रीस्फुरत्यभामंडलयाचकासे वैदूर्यभूमिर्नवमेघशब्दा
 डडिन्नयारत्नशलाकेयव २४ दिनेदिनेसापरिवर्द्धमानालब्धोदयाचांद्रमसीव
 लेखा पुष्यलावण्यमयान्विशेषानज्यात्सांतराणीवकलांतराणि २५ तां
 पार्वतीत्याभिजनेननाम्नावंधप्रियाबंधजनोजुहाव उमेतिमात्रातपसेनिधि
 द्वापञ्चादुमारव्यासुमुखीरुगाम २६ महीभूतः पुत्रवतो रिहृष्टिस्तिस्मिन्निप
 त्येनरुगामततिं अनंतपुष्पस्यमधोचितद्विरेफमालासविशेषसंगा २७
 प्रभामहत्या शिरवयेवदीपस्त्रिमार्गयेवत्रिदिवस्यमार्गः संस्कारवत्येवगिरा

कुमा. मनीषितयासपूतश्चविषयितश्च रेमेमुदुर्मध्यगतासरवीनांकीज्जरसंनिवि
 शतीवबोले मंदोकिनीसैकतेवेदिकास्तसाकंडुकेः कृत्रिमपुत्रिकाश्च २९
 ताहंसमालाः शरदीषगंगामहोषधीर्नक्तमिकात्मभासः स्थिरोपदेशादुपदेशका
 लेप्रपेदिरेप्राकृतनज्जन्मविद्याः ३० असंभृतंमंडनमंगयधरनासवारव्यंकरणं
 मरस्य कामस्यपुष्यव्यतिरिक्तमस्त्रं बाल्यात्परंसाधवयः प्रपेदे ३१ उन्मूलितं
 त्रलिकयेववित्रं सूर्योशुभिर्भिन्नमिवारविंदं बभूवतस्याश्चतुरभस्तशोभिवपुर्वि ४
 भिन्नंनवयौवनेन ३२ अभ्युन्नतांगुष्ठनखप्रभाभिर्निक्षेपणाद्रागनिबोद्धिरंतो
 आजहृत्तुस्तवरणोपधिव्यांस्त्रिलारविंदमियमव्यवस्था ३३ साराजहंसरिव

सन्नतांगीगतेपुलीलांचितविक्रमेषु। व्यनीयतप्रत्यपदेशलुब्धैरादित्सुभिर्नृपुरुसिंजिता
 नि ३४ वृत्तानुपूर्वेचनवातिदीर्घेजंघेशुंमेस्त्ववतस्तदीये शेषांगनिर्माणविधौविधानु
 लंबिण्यस्त्याद्यदबासयत्नः ३५ नागेंद्रस्तत्त्वविकर्कशत्वादेकरंतशैल्यात्कदलीविशे
 षाः लब्धापिलोकेपरिणोहरूपंजातास्तदूर्ध्वोरुपमानबाह्याः ३६ एतावतानन्वनु
 मेयशोभिकाचीगुणरुचानमनिंदितायाः आरोपितंयद्रिशोनपञ्चादनन्यनारीकमनी
 यमंकं ३७ तस्याःप्रविष्टानतनाभिरंध्रंरराजनीलानवरोमराजिः नीवीमतिक्रम्यसि
 तेतरस्यतन्मेखलामध्यमणेरिवार्विः ३८ गंभीरनाभिर्हस्तनिधानेरराजनीला
 नवरोमराजिः मुखेदुर्वीभातस्तनवक्रवाकचंचुव्युताशैवलमंजरीव ३९ मध्येन

कु. ५ सावेदिविलानमध्याबलित्रयंचारुबभारबाला आरोहणार्थिनवयौवनेनकामस्य
 सोपानमिवप्रयुक्तं ४० अन्योन्यमुत्पीडयदुत्पलास्यास्तनद्वयंचारुतथाप्रवृद्धं म
 ध्येयथाश्यामस्फुरवस्यतस्यमणालस्त्रांतरमप्यलभ्यं ४१ शिरीषपुष्पाधिकसौकु
 मायैवाद्भुतदीयावितिमेवितर्कः पराङ्गितेनापिहृतोहरस्ययौकंठपाशौमकरध्वज
 न ४२ कंठस्यतस्यास्तनबंधुरस्यमुक्तकलापस्यचर्ननस्तलस्य अन्योन्यशोभा
 ऊननाद्भुतवसाधारणोत्पणभूष्यतावः ४३ वंदंगतापमगुणांनमुंक्तेपद्माश्रिता ५
 वांद्रमसीमिभिस्वं उमाभुरवंतुप्रतिपद्यलोलाद्विस्मयंतीप्रीतिमवापलक्ष्मीः ४४ पु
 षंप्रवालोपहितंयद्विस्त्यान्मुक्ताफलंवास्फुटविदुमस्त्वं ततोनुकुर्याद्विशदस्यतस्यता

आहपर्यस्तरुचस्मितस्य ४५ स्वरेणतस्याममतश्चतेवप्रज्जलितायामभिजातवा
 वि अप्यन्यपुष्पाप्रतिकूलशब्दाश्चेत्तुर्वितंजीरिवताङ्गमाना ४६ प्रवातनीलोत्प
 लनिर्विशेषमधीरविप्रेक्षितमायताक्ष्याः तयागृहीतंनुमगांगनाभ्यस्ततोगृहीतंनुम
 गांगनाभिः ४७ तस्याःशलाकांऊननिर्मितेवकांतिर्भुवोरायतलेखयोर्या तांवा
 ह्यलीलात्वातुरामनंगस्त्वापसौंदर्यमदंमुमोच ४८ लज्जातिरश्चांयद्विदेतसिस्मा
 दसंशयंपर्वतराजपुत्र्याः तंकेशपाशंप्रसमीक्ष्यकुर्युर्बालप्रियत्वंशिथिलचमयः
 ४९ सर्वोपमाद्रव्यसमुद्भूयेनयथाप्रदेशंविनिवेशितेन सातिर्मिताविश्वस्त
 जाप्रयत्नादेकस्यसौंदर्यदिदृक्षयेव ५० तानारहःकामवरःकदाविदृक्कन्याकिं

कु.
६

लिप्रेक्ष्यपितुः समीपे समाधिदेशैकवधूं सवित्रीमेष्णां शरीरार्थहरीस्रस्या ५१
गुरुः प्रगल्भोपिवयस्यते स्यात्तस्यै निहतान्यवराभिलाषः सतेकशानोर्मर्नहिमंत्रपू
तमंहितेतेजस्यपराणिहव्यं ५२ अयाचितारं न हि देवदेवमद्रः सुतां ग्राहयितुं शकं
शाकं अस्यर्घ्येनाभंगमयेन साधर्म्याध्यस्त्वमिष्टेष्ववलंबतेर्धे ५३ यदैव पूर्वज्ज
लने शरीरं सादृशं बाह्वदतीसस्सर्जं तदा प्रभत्येव विमुक्तसंगः पतिः पशूनामपरि
ग्रहेभूत ५४ सकृन्निवासास्तपसेयतात्मा गंगप्रवाहोक्षितदेवदारु प्रसृंहिना
द्रुमगताभिर्गंधिकैश्चिक्कणालिंनरमध्यवास ५५ गणानमेकप्रसवावतंसाम्भर्ज
स्वचः स्पर्शवतीर्धानाः मनःशिलाविछुरितानिषेदुःशैल्यनद्वेषुशिलानलेषु ५६

वृषारसंघातशिलाश्चुराग्रैः समुल्लिखन् दर्पकिलः कुकुप्त्र इष्टः कथंचिद्वयैर्वि
विनैरसोऽसिंहध्वनिरुक्ताद ५७ तत्राग्निमाधाय समित्समिद्धं स्वमेव मूर्त्यंतर
मष्टमूर्तिः स्वयं विधाता तपसःफलजां केनापि कामेन तपश्चचार ५८ अनर्थ
मर्घ्येण तमद्रिनाथः स्वर्गे किं सामर्चिनिमर्चयित्वा असाधनायास्यसरवीसमे
तां समादिदेश प्रयतां तनूजां ५९ प्रत्यर्चिभूतामपितां समाधेः शुश्रूषभाणां
मिशिशोनुमेन विकारहेतौ सति विक्रियंते येषां चेतांसित एव धीराः ६० अ
वधितबालिपूष्पाप्योवेदिममार्गदक्षा नियमनिधिलक्षणा बहिषां चोपनेत्रा मि
रिशमुपचचार प्रत्यहं सासुके शानियमितपरिवेदातछिरश्चंद्रपादैः ६१

कुं
७

इति श्री कुमारसंभवे महाकाव्ये कालिदासकृतौ पार्वतीजननं नाम प्रथ
मः सर्गः तस्मिन् विप्रकृताः काले तारकेण दिवौकसः तुरासाहं पुरोधाय
धाम स्वायंभुवं ययुः १ तेषामाविरक्तदुष्प्रापरिहृतानमुखश्रियां सरसांस्त
त्तपन्ननां प्रातर्दक्षितिमानिव २ अथ सर्वस्य धातारं ते सर्वे सर्वतो मुखं
वागीशं वाग्भिरर्थाभिः प्रणिपत्योपतस्थिरे ३ नमस्त्रिभूर्नयेनुभ्यं प्राकस्त
ष्टैः केवलात्मने गुणत्रयविभागाय पञ्चद्विदमुपेयुषे ४ यदमोघमणं मंतं की
रुतं बीजमजत्वया अतश्चराचरं विश्वं प्रभवस्तस्य गीयसे ५ तिसृभिस्त्वम
वस्थाभिर्महिमानमुदीरयन् प्रलयस्थितिसर्गाणामेकः कारणतांगतः ६

७

स्त्रीपुंसावात्मना गैतेभिन्मूर्तेः तिसृक्षया प्रसूतिमाजः सर्वस्य तवेवापि
तरोऽस्मृतौ ७ स्वकालपरिमाणेन व्यस्तरात्रिं दिवस्पते स्वप्नावबोधौ भूता
नां तवेव प्रलये दयौ ८ जगद्योनिरयोनिस्त्वं जगदंतोऽप्यनंतकः जगदा
दिरक्षानादिस्त्वं जगदीशोऽप्यनीश्वरः ९ आत्मानमात्मनावेत्ति स्म जस्य
त्मानमात्मना आत्मना कृतिना त्वं च मात्मन्येव प्रतीयसे १० उद्गीथः प्र
णवो यासां न्यायेऽस्त्रिभिरुदारणं कर्म यद्गुः फलं स्वर्गस्ति सांत्वं प्रभवो गि
रां ११ आमा मनंति प्रकृतिं पुरुषार्थप्रवर्तिनीं वतस्त्वदर्शनमुदासीनं
आमेव पुरुषं विदुः १२ त्वोऽपि तृणामपि पितृदेवानामपि देवता परतोऽपि

कु. २ परम्परासि विधातवेधसामपि १३ त्वमेव ह्यंरोत त्वतोक्तोक्तो ज्यं च शा
 श्वतः वेद्यं वेदयिता चासि ध्याता ध्येयं च तत्परः १४ इति तेभ्यस्तु। स्तुतिं क्र
 त्वाय धार्य हृदयंगमाः प्रसादाभिमुखो वेधाः प्रत्यवाची दिवोक्तसः १५
 पुराणस्य कवेस्तस्य चतुर्मुखसमीरिता प्रहृतिरासी ब्रह्मनां चरितार्थ
 चतुष्टयी १६ स्वागतं स्नानधीकारान् प्रभावे रवलं व्यवः युगपद्युगाबाहु
 भ्यः प्राप्तेभ्यः प्राज्यविक्रमाः १७ किमिति कतिमात्मीयानं विप्रति
 यथापुरा हिमहिमप्रभाणी वक्ष्योतिषी वन्मुखानिवः १८ प्रशमा
 दर्शिषामेतदनुद्गीर्णसुरायुधं वृत्रस्य हंतुः कुलिशं कुंठितास्त्रीवल

क्ष्यते १९ किंचायमरिदुर्वारः पाणोपाशः प्रचेतसः मंत्रेण हतवीर्यस्य
 फणितो दैन्यमाश्रितः २० कुबेरस्य मनःशल्यं शंसती वपराभव अपविद्
 गदेवाहुर्मग्नशारव इव द्रुमः २१ यमोपिविलिरवन्भूमिं दंडेनास्तमिते
 त्विषा कुरुते स्मिन्नमोक्षे धेपि निर्वाणालातलाघवं २२ अमीचकथमा
 दित्याः प्रतापक्षयशीतलाः चित्रन्यस्ता इवागताः प्रकामा लोकनीयतां २३
 पर्याकुलत्वात् न रुतां वेगमंगो नुमीयते अंभसामोघसंरोधः प्रतीपगमना
 दिव २४ आवर्जितजडामौलिबिलं विशाशिकोटयः रुद्राणामभिमुख
 नः क्षतदुःकारशंसिनः २५ लब्धप्रतिष्ठाः प्रथमयूय किं बलवत्तरैः अपवा

कु१ दैरिवोत्सर्गः कृतव्याहृतयः परैः २६ तद्भूतवत्साः किमिति प्रार्थयध्वंसमा
 हिताः २७ मयि सृष्टिर्लोकानां रक्षा युष्मै - स्मस्ववस्थिता २८ ततो मंद
 निलोद्भूतकमलाकरशोभिना गुरुं भेजसहस्रेण प्रेरयामास ह्यत्र २९
 सद्भिर्नेत्रहरेश्चक्षुः सहस्रनयनाधिकं वाचस्पतिरुवाच दंपती ऊर्जिल
 जासर्न ३० एवं यदा स्थभगवास्नाहृतनः परैः पदं प्रत्येकं विनियुक्तात्मा
 कथं नुहास्यसि प्रभो ३१ भवद्भूतवरो दीर्घस्तारकारव्यामहासुरः उ
 पप्लवाय लोकानां धूमकेतुरिवोस्थितः ३२ पुरेतावंतमेवास्थतनोतिरवि

रातपं दार्ढिकाकमलोन्मेषयावन्मात्रेण साध्यते ३३ सवाभिः सर्वदा
 चंद्रस्तंकलाभिर्निषेवते नादत्ते केवलं रं वोलै हरचूडामणीकृतां ३४ व्या
 हृतगतिरुद्यानि कुसुमस्तेयसाध्वसात् नवातिवायुस्तस्यारिवेतालहंता
 निलाधिकं ३५ उद्यानपालसामान्यमृतवस्तमुपासते पर्यायसेवानु
 स्तुत्यपुष्पसंभारतयराः ३६ तस्योपायवयोग्या निरुत्तानि सरितां प
 तिः कथमप्यंभसामंतरा निष्यतेः प्रतीक्षते ३७ ज्वलन्मेणिशिरवाश्चैनं
 वासुरवी प्रमुखानि शि स्थिरप्रदापतामेत्यभुजंगाः पर्युपासते ३८ त
 कृतानुग्रहापेक्षीति मुहुर्हृत्हारितैः अनुकूलयंती प्रोपि कल्पद्रुमविरूपा

कु२ १० जे: ३८ इत्यमाराध्यमानोपि किंशनातिभुवनत्रयं शाम्येत्प्रत्युपकारेण
 मोपकारेण दुर्जनः ३९ येनामरबधूहस्तैस्तदयात्कूनपल्लवाः अभिज्ञाच्छेद
 पातानां कीयंते नंदनद्रुमाः ४० वीज्यते सस्ति संस्तशवाससाधारणानिलैः
 वामरैः सुरवंदीनां बाष्पसीकरा विविभिः ४१ उसाद्यमेरुमृगाणि क्षुण्ण
 निहरितारवुरैः आक्रीडपर्वतस्तेन कल्पितास्वेषुवेशमस्त ४२ मंदाकिन्याः
 पयःशेषं दिवारणमदाविलं हेमांतोरुहसस्यानांतद्वयोधामसंप्रतं ४३ ११
 भुवनालोकनपीतिनाकिमिर्नानुभूयते शिवलीभृते विमानानांतदाघात

सयात्पथि ४४ यज्वभिः संभतं हव्यं विततेष्वध्वरेषु सः जाते वेदो मुख
 मायीमिषतामाच्छिनत्तिनः ४५ उच्चैरुच्चैश्च वास्तेन हय रत्नमहारिच देह
 द्विभवेन्द्रस्य चिरकालाजितं यशः ४६ तस्मिन्नुपायाः कुरेतः सर्वप्रतिहत
 क्रियाः वीर्यवंतोषधानीव विकारे सान्निपातिके ४७ जयाशायत्र
 सास्माकं प्रतिघाते स्थितार्षिणि हरिचक्रेण तेनास्य कंठे निष्कमिवार्षितं
 ४८ तदीयास्तोयदेधधपुकरावर्तकादिषु अभ्यस्यंति तटाघातं निजितैः
 रावनागजाः ४९ तदिदं मोवयं स्रष्टुं सेनान्यंतस्य शांतये कर्मबंध

कु २ द्विदधर्मभयस्येवमुमुक्षुः ५० गोतारं सरसे न्यानां यं पुरस्कृत्य गोत्रभित्
 ११ प्रत्यनिष्यति शत्रुस्यो बदीमिव जयश्रियं ५१ वचस्य वसिते तस्य ससर्जगिर
 मात्मभूः गर्जितानंतरं हृष्टं सौभाग्येन जिगाय यः ५२ संपत्स्येत वः कामो
 यं कोलः कश्चित्पतीक्ष्यतां नन्वस्यसि द्रोयास्थामि सर्गव्यापारमात्मना
 ५३ इतः सदैवः प्राप्तश्चेन्नित एवार्हति क्षयं विषदृक्षोऽपि संवर्धयस्व यं दे
 तुमसां प्रतं ५४ दत्तं तेनेदमेवा दौमया चास्मै प्रतिश्रुतं वरेण शमितं लो
 कानलं धंदुर्धं हिततपः ५५ संयुगे सांयुगीनं तमुद्यंतं प्रसेह न कः

११

अंशादृते निषिक्तस्थनी ललोहितरेतसः ५६ साहिदेवः परं ज्योतिः तमः पारे
 प्रतिष्ठितं परिधिं न प्रभावद्विर्जमयान च विष्णुना ५७ युग्मं उमा रूपेण
 तेयं संयमस्ति मितं मनः शंभोर्यत ध्वमाक्रुमयस्कंते नलो हवत् ५८
 उमयोरहितं वीर्यं बोधुतस्येव साक्षमे अष्टमूर्तिरियमुभे मूर्तिर्जलमथ
 मम ५९ तस्यात्मा शितिकैः स्यसेनापत्यमुपेतवः मोक्षयते सुरबंधी
 दीनां वेणीवीर्यं विभूतिभिः ६० इति व्याहृत्य विबुधां विश्वयो निस्तिरो
 दधे मनस्याहितसंफल्यस्तेऽपि पीतादिवं ययुः ६१ तत्र निश्चित्य

कुं २ कं हर्षमगमत्पाकशासनः मनसाकार्यसंसिधैत्वरारिगुणरंसा ६२
१२ अक्षसुललितयोषिद्रुतलोवातुं गंगरतिवलयपदांकेचापमासज्यकं स हव
रमधहस्तन्यस्तचतुं कुरास्त्रशतमरवमुपतस्त्रे प्रांजलिः पुष्पधन्वा ६३

इति श्री कुमारसंभवकालिदासकृतो महाकाव्ये द्वितीयः सर्गः
तस्मिन्मघो न स्थिदशान् विहाय सहस्रमक्ष्णां युगपत्पपात प्रयोजनापेक्षितया
प्रक्ष्णां प्रायश्चलंगैरवमाश्रितेषु १ सवासवनासनसन्निकर्षमितो निषीदितवि १२
सृष्टभूमिः सत्तुः प्रसादं प्रतिगृह्यन् र्भावतुं मिथः प्राक्रमते न मेव २ आकापयता

तर्कशेषपुंसालोकेषु यत्ते करणीयमस्ति अनुग्रहसंस्मरणप्रवृत्तं मिच्छामि संवर्द्धि
तुमाकुर्यात् ३ असंमतः कस्तवमुक्तिमार्गं पुनर्भवकेशभयात्प्रपन्नः बहुश्चिरंति
वतु कामिनीनामोरेधितस्त्रचतुरैः कटाक्षैः ४ अध्यापितस्योशनसापिनीतिं प्रयु
क्तरागप्रणिधौ द्विषेत् कस्यार्थकामो वदपीडयामि सिंधोस्तदा बोधश्च प्रहृष्टः
५ केनाभ्यसूयापदकां क्षिणाने नितान्तदीर्घैर्जनिता तपोभिः तावद्भवत्याहितसा
यकस्य मत्कार्मुकस्यापि निदेशावर्ति ६ कामेकपत्नीव्रतदुःखवशीलं लोलमनश्चरु
तया प्रविष्टां नितं विनीमिच्छामि मुक्तलज्जां कंठस्वयं ग्राह्यनिषक्तबाहु ७ कयासि
कामिनी सरतापराधे पादानतः कोपितया वधूनः तस्याः कारिण्यामिदं नुतापं प्रवाल

कु ३ शय्याशरणं शरीरं ८ प्रसीद्विश्राम्यतु वीरवज्रं शरैर्मदीयैः कतमः सुरारिः
 विभेतु मोघीयैः कृतबाहुवीर्यस्त्रीभ्योपिकापि स्फुरिताधराभ्यः ९ तव प्रसादात्कु
 १३ सुमायुधोपि सहायमेकमधमेवलब्ध्वा कुर्यात्तस्यापि पिनाकपाणे धैर्यं चकृति
 कममधन्विनो न्ये १० अथौरुदेशादवतीर्य पादमोक्रान्तिसंभावितयादपीठं
 संकल्पितेथे विवृतात्मशक्तिमारवंडलः काममिदं बभाषे ११ सर्वसरेव त्वय्युपपन्नं
 मेतदुभयमास्त्रे कुलिशं सवांश्च वज्रं तपोवीर्यमहत्ककुंठं सर्वतो गामि च साध
 कंच १२ अवैमिते सारमतः खलुत्वं कार्ये गुरुण्यात्मसमं नियोक्ष्ये आदिश्यते १३
 भूधरतामवेक्ष्य कृत्स्नदेहोद्दहनाय शेषः १३ आशंसतावाण हृषां कैकैर्कार्यं

चयानः प्रतिपन्नकल्पं निबोधयतां शभुजाभिदानीमुच्चैर्दृष्टवामी सितमर्थमत्र
 १४ अमीहि वीर्यप्रबुधं भवं भवस्य जयाय सेनात्यमुं शान्तिदेवाः सच त्वदेहं पुनिपा
 तसाध्यो ब्रह्मांगभूवर्णनियोजितात्मा १५ तस्मै हि माद्रेः प्रयतां तनूजयतात्मने
 राचयितुं यतस्व योषितस्तनूवीर्यं निषेकभूमिसेवक्षमेत्यात्मभुवोपादिष्टं १६ गु
 रोर्निर्बोगाच्च न गेन्द्रकन्यास्त्राणुतपस्यत्तमधित्यकायं अन्वास्तुरस्य पुरसातु
 ख्यः क्रमेण तमयामस्य निधिः सगर्वः १७ तद्भूमिज्यैकुं देवकार्यं मयेयि मयै
 थंतिरलभ्य एव अपेक्षते प्रत्ययमुत्तमं त्वाबीजांकुराः प्रागुदयादिवांशः १८
 अस्मिन्सराणां विजयाभ्युपायेत वैवकामास्त्रगतिः कृतीत्वं अप्यप्रसि

कुमा १ इयं शोभेहि पुंसो मनन्यसाधारणमेव कर्म १८ सुराः समभ्यर्थयन्तारण्यते कार्यं त्रया
 १४ णामपि विष्टयानां शोभते कर्म नवाति हिस्त्रे महे बतसि स्पर्हणीय वीर्यः २० मयुश्च ते
 मन्त्रयसाहचर्यादिसावनुक्तोपि सहाय एव समीरणः प्रेरयिता भवेति व्यादिश्यते केन
 दुताशनस्य २१ तथेति शेषा भिवत्तनुराहामादाय मधूमिदनः प्रतस्ते दिग्बार
 णात्फालन कर्कशेन हस्तेन पस्पर्शत दंगमिंद्र २२ समाधेवेनानुमता च सद्व्यारत्ना
 वसाशंकमनुप्रयातः अंगव्ययप्रार्थित कर्म सिद्धिस्त्वाणवाभ्यमहैमवतं जगाम २३ १४
 तस्मिन्वने संयमितां सुनीनां तपः समाधेः प्रतिकूलवर्त्तः संकल्पयेनादिभिमानभू
 तमात्मानमाधाय मधुर्जुजंसे २४ कुबेरगुप्तादिर्दिशि मुष्टरश्मौ गंतुं प्रवृत्ते समयं वि

लंघ्य दिग्दक्षिणा गंधवहं मुखेन व्यलीकनिश्वासमिवोत्सर्ज २५ अस्त्रतस
 द्यः कुत्समान्यशोकस्कंधासुभृत्येव सपल्वानि पादेन बापेक्षत संदरीणां संपर्कमासिं
 क्षितनूपुरेण २६ सद्यः प्रवालाद्रुमचारुपत्रे नीते समासिन्नवचूतबाणे निवेशयामा
 समधोदिरेफान्नामाक्षराणि विमनोभवस्य २७ वर्णप्रकर्षे सोते कर्णिकारंदुनोति
 निर्गोधितयास्मवेतः प्रायेण सामग्र्यविधौ गुणानां पराङ्मुखी विश्वसृजा प्रवृत्तिः
 २८ बाले बुवक्राण्यविकाशमावाबभुः फलाशान्यतिलोहितानि सद्यो वसंते न स
 मागतानां नरवक्षतानीव वनस्थलीनां २९ लम्नदिरेफांजलनैव भक्तिचित्रं मुखेन ध
 ३० शक्तिरुक्तं प्रकाश्य रागेण बालारुणकोमलेन चूतप्रवालेद्यमलं वकार ३१ मृगाः

१५ कुमास्तंभवप्रियालुडुममंजरीणांरजःकणेविघ्नितदृष्टिपाताः मदोद्धताःप्रत्यन्निलंबिवेरुर्वनस्त
 लीर्मर्मरपत्रमोक्षाः ३१ चूतांकुरास्वादकषायकंठःपुंस्कोकिलोयंमधकरंभुक्क मनस्वि
 १५ नीमानविघातदहंतदेवजातेवचनंस्मरस्य ३२ हिमव्यपायाद्दिशदाधराण्यमापांडुरीभ
 तनुरवबवीनां स्वेदोद्गमःकिंपुरुषांगनानांरक्तेपदंपत्रविशेषकेषु ३३ तपस्विनस्त्या
 शुवनौकसखामकालिकींप्रेक्ष्यमधपदान्तं प्रयत्नसंस्तंभितविक्रियाणांकथविदी
 शामनसांबभ्रुवुः ३४ तदेशमारोपितपुष्पवापेरतिद्वितीयेमदनेप्रपत्ने काष्ठागत
 स्नेहरसानुविद्धद्वंद्वानिभावक्रिययाविवबुधः ३५ मधद्विरेफःकुसुमैकपात्रेपरौप्रि १५
 यांस्वामनुवतमानः शंगेणसंस्पर्शनिमीलितक्षीमृगीमकंडूयतकृष्णसारः ३६

ददौदौरसंपंकजरेणुगंधिर्गजायगंडुपजलंकरेणुपुः अर्धोपिभुक्तेनविसेनजायांसं
 भावयामासरधांगनामा ३७ गीतांतरेपुष्पमवारिलेशैःकिंपित्तमाशवासितपत्रलेखं
 पुष्पासबाधूर्णितनेत्रशोभिप्रियमुरवंकिंपुरुषभ्रुवुं ३८ पर्याप्तपुष्पस्तवकस्तनीभ्यः
 स्फुरत्सुवालोद्गमनोहराभ्यः लतावधूभ्यस्तरेवाप्यवांपुर्विनम्रसारवात्तुल्यबंध
 मानि ३९ अतापूरोभीतिरपिक्षणेस्मिहृत्प्रसरव्यानपरोवभूव आत्मेश्वरा
 णांनहिजातुविघ्नाःसमाधिमेदप्रभवोभवति ४० लतागृहद्वारगतोथनंदीजा
 मप्रकोष्ठापितहेमवेङ्कःत्र मुखार्पितकांगुलिसंरुयेवमाचापलोयैतिगणान्विनै
 पीत ४१ निक्पटदंनिभताद्विरेफंमूकांजुंशांतमृगप्रवारं तच्छासनात्कनन

४२ मेवसंबीवित्रापितारंमदवावतस्त्रे ४२ दृष्टिप्रतापंपरिहृत्यतस्यकामःपुरःशुक्र
 १६ मिवप्रयाणे प्रीतेषुसंसक्तनमेरुशारबंध्यानास्पदंभूतपतेर्विवेकश ४३ सदेव
 दारुद्रमवेदिकायांशार्द्धवर्मव्यवधानवद्यां आसीनमासन्नशरीरपातस्त्रिलो
 चनसंयमिनंददर्श ४४ पर्यंतबंधश्चिरपूर्वकायमज्ज्वायतसिन्धुमितीमयांस
 उत्तानपाणिद्वयसंनिवेशास्यपुच्छराजीवमिवांकुमध्ये ४५ भुजंगमानध्यजरा
 कलापंकर्णवसक्तद्विगुणाक्षमालं कंठप्रभासंगविशेषनीलांगगत्वसंग्रथिम
 तीदधानं ४६ किंचित्प्रकाशस्तिमितोरुतारैर्भूविक्रियायां विरतप्रसंगैः नेत्रै १६
 रिवस्पदितपद्ममालेलक्ष्मीक्षितप्राणमधोमयूरैवः ४७ अदृष्टिसंरंभमिवांबुवा

हंमपामिवाधारमनुत्तरंगं अंतश्चराणांमरुतांनिरोधान्निवाननिष्कंपमिवपदी
 पं ४८ कपोलनेत्रांतरलब्धमग्निज्योतिःप्ररोहैरुदितैःशिरस्तः शृणालसूत्राधि
 कसौकुमार्यबालस्यलक्ष्मंगलपयंतमिंदोः ४९ ननौनवद्वारनिषिद्धवृत्तिहृदय
 वस्त्राय्यसमाधिबभूव यमक्षरंवेदविदोविदुस्तमात्मानमात्मन्यवलोकयंत
 ५० कुलकं स्मरस्तथाभूतमयुग्मनेत्रपश्यन्तूरान्मनसाप्यधृष्य नल
 क्षयत्साध्वससन्नहस्तस्वस्तंशारंवापिभपिस्वहस्तात् ५१ निर्वीणभूयिष्ठम
 धास्यवीर्यसंकक्षयतीववपुर्गुणेन अनुप्रयातावनदेवताभ्यामदृश्यतस्त्राव
 रराजकन्या ५२ अशोकनिर्भर्त्सितपद्मरागामाकृष्टहेमकृतिकर्णिकारं

कु-२ उक्ताकलापीकृतसिंधवारं वसंतपुष्पाभरणं वहन्ती ५४ आवर्जिताकं विंदिव
 स्तनाभ्यां वासो वसानातरुणार्करागं सुजातपुष्पस्तवकावनम्रासंचारिणीपविना
 लतेव ५५ स्वस्तो नितंबादवलंबमाना पुनः पुनः कैरवपुष्पकांवी रुच्यासी कृता
 त्दानविदास्मरेण द्वितीयमौवभिवकाकुक्ष्य ५५ सुगंधिनिश्वासविह्वल
 छंबिंबाधरास्ननवरं द्विरेफं प्रतिक्षणं संभ्रमलोलदृष्टिं लीलावर्दिनेन विनिवा
 रयन्ती ५६ तां वीक्ष्य सर्वा वियवानवद्यारेतेरपि क्षीपत दमादधानां जितेन्द्रिये ७
 शूलनिपुष्पधन्वासवापमौवं पुनराममर्श ५७ सविष्यतः पल्लवमाचशंभो
 समासदैसो प्रतिहारभूमिं योगात्स्वातः परमात्मसंश्लेषूरं ज्योतिरुपासा

म ५८ ततो भुजंगाधिपतेः कृणौ रथः कथं विद्धुतभूमिभागः शनैः कृतपाणवि
 मुक्तरिशः पर्यंकबंधं निविडां विमेदु ५९ तस्मै शशंसप्रणिपत्य नंदीशुश्रूषयशौल
 कृतमुपेतां प्रवेशयामास तु मन्त्रेन भूक्षोपमात्रानुमितप्रवेशं ६० तस्यैः सरवी
 प्यां प्रणिपातपूर्वस्वस्तलूनः शिशिरात्ययस्य व्यकीर्यत त्र्यंबकपादमूले पुष्पो
 द्ययः पल्लवमंगमिन्नः ६१ उमापिलीलालकमध्यशोभि विस्त्रंसयंती नवकर्णिका
 रं चकार कर्णकृतपल्लवेन मूर्ध्नि प्रणामं दृष्ट्वा ध्वजाय ६२ अनन्यभाजं पतिमा
 मुहीतिसातथ्यमेवाभिहितामवेन नहीश्वरो व्याहृतयः कदाचित्सुखं तिलोके
 विपरीतपूर्वमर्थं ६३ कामस्तु बाणावसरं प्रतीक्ष्य पतंगवद्विस्तुरवं विवक्षुः
 उमासमक्षरलब्धलक्ष्मणारासनज्यामुदुशाममर्श ६४ अथोपनिन्ये गिरि

(कृ३) शायगोरीतपस्विनेताम्ररुचाकरेण विशोषितांभानुमतोमयूरेवमंदाकिनीपुष्क
 रबीजमालां ६५ प्रतिगृहीत्वतुं प्रणयीप्रियत्वात्रिलोचनस्तामुपचक्रमेव
 १८ संमोहनंतामचपुष्पधन्वाधनुष्यमोघंसमधुतबाणं ६६ हरस्तकिंविस्परि
 वृत्तधैर्यमंद्रोदयारंभद्रवांबुराशिः उमासुरवेविंबफलाधरोधेव्यापारयोमा
 सविलोचनानि ६७ दैविण्वतीशैलसुतापिभावंसंगेस्फुरद्दालकदंबकल्पैः
 सानीकृताचारुतरेणतस्त्रैसुरवेनमुपर्यस्तविलोचनेन ६८ अथेन्द्रियसो १८
 भमयुग्मनेत्रःपुनर्वशित्वाद्दलवंनिगट्य हेतुंस्वस्वचेतोर्विकृतेदिदृक्दि
 शामुपांतेषुससर्जदृष्टिं ६९ सदक्षिणापांगनिविष्टमुष्टिनतंसमाकुंचि

तवामपादं ददर्शचक्रीकृतचारुचापंप्रहत्तुभभ्युद्यतमात्मयोनिं ७०
 ततःपरामर्शविद्वद्भ्रमन्युभ्रमंगदुःश्रेष्ठमुरवस्यतस्य स्फुरन्नुदर्विःसहसा
 तृतीयादक्षणःकशानुःकिलनिष्पपात ७१ कोधंप्रभोसंहरसंहरेतियावद्रि
 रःखेमरुतांचरन्ति तावत्सवद्विर्भवनेत्रज्जन्माभस्मावशेषंमदनंचका
 र ७२ तीव्राभिषंगप्रभवेनहर्षितमोहेणसंस्तंभयितेंद्रियाणा अज्ञातभ
 त्वव्यसनामुद्भूतकृतोपकारेवरतिर्भूव ७३ तमाशुविभ्रंतपसस्तपस्वी
 बनस्पतिं बज्रदेवाविभज्य स्त्रीसन्निकर्षस्तिपरिहत्तुमिच्छन्तर्धेर्दधेमृत
 पतिःसस्त्रतः ७४ सपादिमुकुलिताक्षीरुद्रसंरंभसीत्याडहितरमनुकल्पा

ॐ ३ मृदिरादायदोष्यो सुरगजइवविभ्रतपद्मिनीदंतलम्नांप्रतिपथगारितिरासी
 १० इददीर्घाकृतात्मा ७५ शैलात्मजापिपितुरुबिरसोमिलायंव्यर्थं समीक्ष्य
 ललितेवपुरात्मनश्च सरव्याः समस्तमितिचाधिकजातरुज्जाश्रन्याज
 गामभवनाभिमुखं कदाचित् ७६ इति श्रीकुमारसंभवे महाकाव्ये क
 लिदासकृतो कामदहनं नाम तृतीयः सर्गः अथ मोहपरायणा सती वि
 वशा कामवधू विवो जिघृता विधिना प्रतिपादयिष्यतानववैधव्यमसस् १०
 ह्यवेदनं १ अवधानपरे चकार सा प्रलयांतो न्मिलिते विलोचने नि
 विवेदत योरतश्च योः प्रियमस्यंत विलुप्तदर्शनं २ अथि जीवितनाथ

जीवसिन्धुमिधायोऽथितयातयापुरः दृशे पुरुषाकृतिक्षितौ हरकोपातभस्मे केवलं
 ३ अथ सापुनरेवैविलोड्गलावसुधा लिंगनधूसरस्तनी विललापविकीर्णम
 र्धजा समदुःखामिबकुर्वती स्तुली ४ उपमानमभ्रद्विलासिनां करणं यत्तव कांति
 मन्तया तददंगतमीदृशीदृशानविदीर्यैकठिणारवलुस्त्रियः ५ कनुमांत्वदधीनजी
 वितां विनिधाय क्षणभिन्नसौहृदः नलिनीसतसेतुबन्नां जलसंघातश्वासिबिडुतः
 ६ कृतवानमि विप्रियं न मे प्रति कूलं वनते मया कृतं किमकारणमेव दर्शनं विलपत्य
 रतयेन दीयते ७ सरसि स्मरमेवलागुणैरुत गोत्रसु वलितेषु बंधनं अतः केसर
 रुषिते सणान्यवतंसोत्पलानां डिता निव ८ हृदये वससीति मम प्रिये यदवाच स्मदेव

५५ भिकैतवं उपचारपदं न चेदित्थं मनसः कथमस्तरति ८ परलोकेन वप्रवासिनः
 ७० प्रतिपत्त्येपदवीमहंतव विधिना ऊन एष वंचितस्त्वदधीनं खलु देहिनां सुरवं १०
 रजनीतिभिरावगुण्ठिते पुरमोर्गे घनशब्दविक्रवः वसती प्रियकामिनां प्रियास्त्वद्वत्
 प्रापयितुं कर्तुं श्वरः ११ न्यनयनान्यरुणानि धूर्णय वचनानि स्त्रवलयन्यदेपदे अ
 सतित्वयि वारुणी मदः प्रमदानामाधना बिडंबनं १२ अवगम्य कथीकृतं वपुः प्रि
 यवं धस्तननिष्कलोदयं बड्डलेपिगते निशाकरस्तनुतांदुःखमनेगमोक्ष्यति १३
 हरिताम्रगुणचारुबंधनः कलपुंस्को किल शब्दस्तचितः वदसंप्रतिकस्य बाणतां न व
 चूतप्रसवोगमिष्यति १४ अलिपंक्तिनरेकशस्त्रया गुणकृत्ये धनुषी नियोजिता

विरुतैः करुणैः स्वरैश्चिं गुरुशोकामानुरोदिनी वमां १५ प्रतिपद्य मनोहरं वपुः पु
 नरयादिशतावदुस्थितः रतिदूतिपदेषु को किल न्मधुरालापनिसर्गपंडितान् १६ शि
 रसाप्रणिपत्य याचितान्यवगुणानि सवेपथूनि च सुरतानि च तानि ते रस्मरसंस्वाद्य
 निशांतिरस्ति मे १७ चरितं रतिपंडितस्त्वयान्वमंगेषु ममैदमार्दवं प्रियतकुसु
 मप्रसाधनं तव तच्चारुवपुर्नदृश्यते १८ विबुधैरसियः सुदारुणैरसमाप्ते परकर्म
 णि स्मृतः तमिमं कुरुदक्षिणेन रं चरणं निर्मितरागमद्यमे १९ अहमेत्यपि नंगवर्त्म
 नापुनरं काग्रयणी भवामिते रतुरेः प्रियकामिनी ऊनैः प्रियया वदन्न विलोक्य सेदिवि
 २० मदननविना कृतारतिः क्षणमात्रं किल जीवतीति मे वचनीयमिदं व्यवस्थि

कु४ तंरमणत्वामनुयानियद्यपि २१ क्रियताकतमत्यमंडनं परलोकांतरितस्येतमया स्व
 २१ यमेवगतोस्यतर्कितांगतिमंगेनवजीवितेनच २२ सज्जुतांनयतः स्मरानितेशरुमत्तं
 गनिषित्तधन्वनः मभनासहसस्मितांकथानयनोपांतविलोकितंवयत् २३ कनु
 तेहृदयंगमसरवाकुसुमायोजितकार्मुकोमधः नखलुग्ररुपापिनाकिनागमितः
 सौपिस्फुटतांगति २४ अथतैपरिदेविताक्षरैहृदयेदग्धफलैरिवार्पितः रतिमभ्यु
 पयत्तुमातुरंमधरात्मानमदर्शयत्पुरः २५ तमेवैत्यरुरादसाभशंस्तनसंबाधक २६
 मुरोज्ज्वलनच स्वजनस्यहिडः खमयनोविवृतद्वारमिवापजायते २७ रतिवतमु
 वाचडुःस्वस्वताहृदययस्थवसंतिकिंस्वितं यदिदंकणशोविकीर्यतेपववनेभस्मकषा

तपांडुरं २८ अयिसंप्रतिदेहिदर्शनंस्मरपर्युत्ककणपमाधवः दयितांस्वनव
 स्थितानृणांनखलुप्रेमचलसुहृज्जन २९ अमुनाननुपार्ववर्तिनज्जगदादांसक्त
 रासुरंतव विसततुगुणक्यकारितंधनुषः कोमलपुष्पपत्रिणः २९ गतएवनतेनि
 वर्जनेससरवादीपदवानिलाहृतः अहमस्थवशेचयश्यमांमविषयव्यसनप्रध
 मितां ३० विधिनाकृतमर्थवैशासांननुमाकामविधेविमुचता अनपायिनिसंश्रि
 तादमेगजज्ञानेपतनायबलुरी ३१ तदिदंकियतामनंतरंभवताबंधजयप्रयोजनं
 विफुरांज्वलनातिसर्जनादनुमांप्रापयसर्तुरंतिकं ३२ शशिनासह्यातुकौमुदी
 स्फुमोघेनतडिहिलीयते प्रतिमदापतिवर्त्मगादतिप्रतिपन्नहिविचेतनैरपि ३३

कु४ अमुनेव कषायितस्तनी सुभगेन प्रियगात्रमस्मना नवपल्लवसंस्तरेयथाचरच
 यिष्यामितुं विभावसौ ३४ कुसुमास्तरणे सहायतो बहुशः सौम्यगतस्त्वमावयोः
 ३२ कुरु सप्रतितावदाशुमे प्रणिपातांजया व्रित्तिश्चित्तं ३५ तदनुज्वलनं मदपितृत्व
 रयेदक्षिणवायुबीजनैः विदितैरवलुते यथा स्मरः क्षणमप्युक्तहतेन मां विना
 ३६ इति चापि विधाय दीयतां सलिलस्यांजलिमेकमावयोः अभिमत्यपर
 त्रयन्मया सहितः पश्यति तेन बांधवः ३७ परलोकविधौ च माधवः स्मरसुदृश्य
 विलोलपल्लवाः निवपे सहकारमंजरी प्रियचतुःप्रसवाहितैरवा ३८ इति देह
 विमुक्तये स्थितारतिमाकाशं भवासरस्वतीती शफरींद्रविशेषविह्वलां प्रथमा

हृष्टिरिवान्वकंपयत् ३९ कुसुमायुधपुलिदुर्लभस्तव भर्ता च न चिराद्भविष्य
 ति शृणु येन सकर्मणागतः शलभत्वं रलोचना विधि ४० अभिलाषमुदीरितं
 प्रियः स्वस्ततायामकरोत्प्रजापतिः अथ तेन निगृह्य विक्रियामधिशतः फलमे
 तदन्वभत् ४१ परिणेष्यति पार्वती यदा तपसा तत्पुवणीकृतो हरः उपलब्ध
 सुगवस्तदा स्मरं च पुषास्त्वेन नियोजयिष्यति ४२ इति वाहसधर्मचरिणी स्म
 रणापातमवासरस्वती अशनेरमतस्य बोधवं वाशिनश्चांबुधराश्च यानूयः ४३
 तदिदं परिहरे गोमने भवितव्यं प्रियसंगमं वपुः रविपीतजलातपात्ययपुनरा
 धनं विप्रयते मही ४४ इत्युक्तेः किमपि भूतमदृश्यरूपं मंदीचकार मरणव्य

कु ४ सनायबुद्धिं तत्प्रयासकुसुमायुधबन्धकरेनामाश्वासयत्तत्तवर्धयैर्वचोभिः
 ४५ अथमदनबध्नयपूर्वांतव्यसनकुर्वीपरिपालययावभव शशिनइवदि
 २३ वातनस्थलेखाकिरणपरिक्षयधूसरप्रदोष ४६ इति श्रीकुमारसंभवमहा
 काव्येकाळिदासकृतोरतिविलापोनामचतुर्थः सर्गः श्रीः तथासमस्तं
 दहतामनोभवीपिनाकिनतिग्नमनोरथासती निनिंदतेरुदयनपावतीप्रियेण
 सोभाग्यफलाहिचारुता १ इत्येषसाकर्तुमवध्यरूपतांसमाधिसंस्थापयतपोभि
 मात्मनः अवाप्यतेतद्वयमन्यथाकथं तथाविधंप्रेमपतिश्चतादृशः २ निश्चयवै
 नांतपसेहृशोद्यमां सुतांगिरिशंप्रतिसक्तमानसा उवाचमेनोपरिरभ्यवहसा

निवारयंतीमहतोमुनिव्रतात् ३ मनीषिताःसंतिगृहेपिदेवतास्तपःकवले
 क्वेतावकंवपुः पदंसहेतधमरस्यकामलंशरीषपुष्पनपुनःपुतत्रिणः ४ इति
 अवेष्टामनुशासतीसुतांशशासमेनाननियंतुमुद्यमान् कइसितार्थोत्थरनि
 श्रयंमनःपयश्चनिम्नाभिमुखंप्रतीपयेत् ५ कदाचिदासन्नस्खीमुखेनसा
 मनोरयद्रुपितरंमनस्विनी अयाचितारण्यनिवासमात्मनःफलोदयांनाय
 तपःसमाधये ६ अथानुरूपाभिनिवेशतोषणाकृताभ्यनुशागुरुणागरी
 यसा प्रकासपञ्चास्यधितनदारव्ययाजगामगोरीशिरवरंशिरवंडिमत् ७
 विमुच्यसाहासहार्यनिश्चयाविलोलुपिष्टःप्रविलुप्तवंदना वीबंधबाला

कु५ रुणवत्कवल्ललंपयोधरोत्सेधविशीर्णपंक्ति ८ यथाप्रसिद्धेर्मकरंशिरोरुत्से
 २४ दाभिरप्येवमभूतदाननं नपेदूपदशोणिभिरेवपंकजसशैवलासंगमपिप्रकाश
 ते ९ प्रतिक्षणंसाकृत्तरोमविक्रियां व्रतायमौंजीविगुणां वभास्यां अकारित
 पूर्वनिषिद्धयातयासरागमस्यारसनागुणास्पदं १० विस्तरागादधरान्निव
 र्जितस्तनांगरागाकृणितचकंडुकात् कुशांकुरादानपरिक्षितांगुलिः कृतोक्ष
 सूत्रप्रणयितयाकृत्तरः ११ महर्हशय्यापरिवर्तनाभुतैः स्वकेशपुष्पैरपियास्मद्
 यते अशेतसावदुलतोपधायिनीनिषेदुषीस्ठंडिलएवकेवलं १२ पुनर्गृहीतुं
 नियमस्थयातयाद्वयपिनिक्षेपइवापितंद्वयं लतासुतन्वीषुविलासवद्वितं वि

लोलहृद्गिरिणांगनासुच १३ अतंद्रितासास्वयमेवदृष्टकावचदस्तनप्रस्तवि
 नीव्यवर्धयन् गुह्यपियेषांप्रथमात्तज्जन्मानं पुत्रवात्सल्यमपाकरिष्यति १४ अ
 रण्यबीजांजलिदानलालितास्तथाचतस्यांहारिणाविशश्वसुः तथातदीयैर्नय
 नैःकुतस्तान्पुरःसरवीनाममिमीतलोचने १५ कृताभिषेकांदुतजातेवेदसंस्तु
 तरासंगवतीमधीतिनी दिदृक्षवस्तामपयोभ्युपागमनधर्मदृष्टेषुवयःसमी
 क्ष्यते १६ विरोधिसत्वेऽदितपूर्वमत्संस्तुदुर्मरभीष्टप्रसवार्धिततिथि नवो
 द्वाभ्यंतरसंभनानलंतपोवनंतज्जवभ्रवपावनं १७ यदाफलपूर्वतपःसमा
 धिनानैनावलम्ब्यमममेस्तकांक्षितं तदानेपेक्ष्यस्वशरीरमार्दवंतपोमहत्ताव

कु. ५. रितं प्रचक्रमे १८ क्लृप्तं ययौ कंडुकलीलयापियातया मुनीनां चरितं व्यगाहृत
 २५. भवं वपुः कांचिनपद्मनिर्मितं मृदुप्रकृत्यापि ससारमेव तत् १९ शुचो वतुणो ल्व
 लतां शुचिस्मिताहविर्भुजामध्यगतास्तमध्यमा विहित्य नैत्रप्रतिघांतिनीमन
 न्यदृष्टिः सवितारमैस्तत् २० तथा मितस्तं सवितुर्गभस्तिभिर्मुखं तदीयं कमलाग्रि
 यंदधौ अपांगयोः केवलमस्य दीर्घयोः शनैः शनैः शयामिकया कृतं पदं २१ अया
 वितोपस्त्रितमंबुकेवलं रसात्मकस्योऽप्यतश्चरश्चरमयः बभूव तस्याः किल पारणावि २५
 धिर्नवृक्षतु न व्यतिरिक्तसाधनः २२ निकामतत्ताद्विविधेन वद्विना न सश्चरेणो ध
 नसंभूतं तत् तपात्यये वारिभिरुक्षितानवैर्भुवासहस्राणि ममुचुर्ध्वगं २३

स्थिताः क्षुण्णपद्मसुताडिताधराः पयोधरोत्सेधनिपातवर्णिताः बलीयुतस्यास्त्रबलिता
 प्रपेदिरेचिरेण नाभिं प्रथमोदविंदवः २४ शिलाशयांतामनिकेतवासिनी निरंतरास्त्वंतर
 वातवृष्टिषु व्यलेकयन्तुभिर्धितैस्तोऽन्मयैर्महातपः साक्ष्यद्वयवर्णिताः क्षयाः २५ नि
 नायसात्यतास्मो किलानिलाः सहस्यरात्रीरुदवासतत्परा परस्पराकंदिनिचक्र
 वाकयोः पुरोवियुक्ते मिथुने कृपावती २६ मुखेन सापद्मसुगंधिना निशि प्रवेपमा
 नाधरपत्रशोभिना तुषप्रवृष्टिस्तपद्मसंपदांसरोजसंधानमिवाकरोदयां २७
 स्वयं विशीर्णं दुमपर्णवृत्तितापराहिकाघातपसः सत्यापुनः तदप्यया कीर्णमतः पि
 यंवदांबदंत्यपर्णा मिति तां पुराविदः २८ मणालिकापलवमेवमादिभिर्व्रतैः स

कु. ५
२६

मंगलपयस्यहर्निशं तपःशरीरैः कठिनैरुपाजितं तपस्विनां दूरमधश्चकारसा
२८ सुरास्तद्वद्विष्यन्ते गेन्द्रकन्यया तं हेतुपः शुभं भवशक्रियाक्षमे यथा विरेतं प्रणि
पत्यदुःखिताः पतिवसूनां सुतमाजिह्वते २९ अथाजिनावाधरः प्रगल्भवाक्यं
लंभन्ति ब्रह्ममयेन तेजसा विवेश कश्चिज्जटिलं तपोवनं शरीरबद्धः प्रथमाश्रमो
यथा ३० तमेतिथेयी बहुमानपूर्वया सपर्याया प्रत्यदिद्याय चार्वती भवन्ति साम्ये
पिबिनष्टवेतसां वपुर्विशेषे धिगौरवाः क्रियाः ३१ विधिप्रयुक्तां प्रतिगृह्यसक्ति
यां परिश्रमनाम विनीयवक्षणं उमांसपश्यन्तु नैव चक्षुषा प्रचक्रमेव तु मेवुसि
तक्रमः ३२ अधिक्रियार्थं फलं समितुं शक्यं जलान्यपि स्नानविधौ क्षमाणि न

२६

अथिस्वशक्त्या तपसे प्रवर्त्तसे शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनं ३४ अथित्वदावर्ति
तवास्मिन्धर्मभुतं प्रवालमासामनुबन्धवीरुधां चिरोक्षितालक्तकपादलेन तेनुलाय
दोरोहतिदंतवाससा ३५ अथिप्रसन्नं हृदि पुनः करस्य दर्शय प्रणयापहारिषु
यदुसंलक्षिप्रचले विलोचनैस्तवाक्षिसादृश्यमिव प्रयंकते ३६ यदुच्यते पार्वति
पापहन्तयेन रूपमित्यव्यभिचारितद्वयः तथा हितेशीलमुदारदर्शनेतपस्विनामि
सुपदेशतांगतं ३७ विकीर्णसप्तर्षिबलिप्रवाहमिस्तथा गंगानगाः सलिलैर्दिव
श्च्युतः यथा त्वदीये शरीरे नाविलैर्महीधरः पावितरणसाम्बुयः ३८ अनेन ध
र्मः सविशेषमद्यमेविवर्गसारः प्रतिष्ठाति भाषिनी त्वयामनो निर्विषयार्थका

कुमार ५५ मयायदेकरवप्रतिगृह्यसेव्यते ३९ प्रयत्नस्तत्कारविशेषमात्मनानमां परं संप्र
 तिपत्तुमर्हति यतः सतांसन्नतगात्रिसंगतं मनीषिभिः सासपदीनमुच्यते ४० अ
 तोत्रकिंचिद्वर्तते बहुक्षमां हिलातिभावाद्दुपपन्नचापलः अयं जनः प्रहृष्टमनास्त
 पोधनेन चेद्रहस्यं प्रतिवक्तुमर्हसि ४१ कुलप्रसूतिः परमस्य वेधसः स्थितोक्त
 सौंदर्यमिवार्जितं वपुः अमंग्यमैश्वर्यं सुरवं न वेधयः स्तपः फलं स्यात् किमतः परं
 तव ४२ भवत्यनिष्ठादपि नमदुःसहान् मनस्विनीनां प्रतिपत्तिर्दृशी विचारमा २७
 र्गप्रदिते वचेतसान् दृश्यते तच्चक्षुःशोरेददित्वयि ४३ अलस्य शोकाभिभवयमा
 कृतिर्विमाननासककुतः पितुर्गृहे पराभिमर्शानितवास्तिकः करं प्रसारयेत्पन्न

गस्तवये ४४ किमित्यपास्याभरणानियौवने धृतं त्वया वार्धक्यशोभिवत्कलं वद
 प्रदोषे स्फुटं जन्मतारकावितावरीयद्युरुणायकल्पते ४५ दिवं यदि प्रार्थयसे हृथाश्र
 मः पितुः प्रदशास्तव देवभूमयः अथोपयंतारमलसमाधिनानरत्नमन्विष्यतमम्यते
 स्यात् ४६ निवेदितं निश्चसितेन सोष्णामनस्तमे संशयमेव ग्राह्यते न दृश्यते
 प्रार्थयितव्य एव ते भविष्यति प्रार्थितं दुर्लभं कथं ४७ इष्टस्थिरः कोपितवसितो युवा
 चिराय कर्णोत्पलशून्यते उपक्षते यश्च बंधिनीर्जटाः कपोलदेशे कलमाप्रपिङ्गलाः
 ४८ मुनिव्रतैस्त्वामिति मात्रकशितां दिवाकरापुष्पविभूषणास्पदां शशांकलेखा
 भिवपश्यतो दिवा सुज्जन्मनः कस्य मनो न दूयते ४९ अवैमिसौभाग्यमदेन बंधितं

कु. ५ तव प्रियं यश्चतुरावलोकिनः करोति लक्ष्यं चिरमस्य चक्षुषेण वक्रमात्मीयमरा
 २८ कपक्ष्मणः ५० कियच्चिरश्चाप्यसि गौरि विद्यते ममापि पूर्वाश्रमसंचितं तपः तद
 धर्मागेन लभस्व कांसितं वरं तमिच्छामि वसाधवेदितुं ५१ इति प्रविश्याभिहितं
 द्विजन्मना मनोरथं सानशशाकशंसितुं अथो वयस्यां परिपाशववर्तिनी विवर्तिता
 मंजुनेत्रमैक्षत ५२ सरवीत दीयात मुवाच कांसितं निबोध साधो तव चेत्कुत हलं
 यर्थं दंसं भोजमिबो लभवारणं कृतं तपः साधनमेतया वपुः ५३ इयं महोदय भतीज
 धीश्रियश्चतुर्दिगीशानवमत्यमानिनी अरूपहार्ये मदतस्य निग्नहस्विना कपाणि २८
 प्रतिमाप्नुमिच्छति ५४ असद्यद्दुःकारनिवर्तिनः पुरापुरारिमप्राप्तमुरवः शिला मुखः

इमां हृदिव्यायत पातमक्षिणोद्दिशीर्णमूर्तेरपि पुष्पधन्वनः ५५ तदा प्रभृत्यङ्गु
 दनापि तुर्गहलल्लटिकाचंदनधूसरालका नजालुवालालभते स्म निर्वृतिं तुषारसंघा
 तशिलातलेष्वपि ५६ उपान्तवर्णे श्रितो पिनाकिनः सबाष्पकंठः स्वलितैः पदैरयं
 अनेकशः किन्नरराजकन्यकावनांतसंगीतसरवीररोदयत् ५७ त्रिभागशेषास्त
 निशास्तचक्षणां निमील्य नेत्रे सहसा व्यबुध्यत कर्णालकंठव्रजसीत्यलक्ष्यवागसत्य
 कंठार्पितबाहुबंधना ५८ यतो बुधैः सर्वगतस्त्वमुच्यते सेनवेत्ति भावस्त्वमिमं कथं ज
 नं इति स्वहस्तोल्लिखितश्च मुग्धया हरेरस्युपालभ्यत चंद्रशेखरः ५९ यदा स्वतस्या
 धिगमेज्जगत्यतेरपश्यदन्त्येन विधिं विचिन्वती तदा सहास्माभिरनुश्रुयागुरोरियं

कु० प्रपन्नातपसेतपोवनं ६० इमेषु सरया कृतजन्मसुखं फलंतपः साक्षिपुत्र
 इमेष्वपि नचप्ररोहामिमुखोपिदृश्यते मनोरथोयः शशिर्मौलिसंश्रयः ६१ नवेक्षि
 २९ संप्रार्थितदुर्लभः कदासरवीभिरस्त्राकुलमीक्षितामिमां तपःकृशातन्मपपदस्यसे
 सरवीरुषेवसीतां ददवग्रहतां ६२ अग्रहसद्भावमिति गितज्ञयानिवेदितो नै
 धिकस्तदरस्तया अयिदमेवंपरिहसद्वत्कमामपृच्छदव्यजतहर्षलक्षणः ६३ अ
 धाग्रहस्तेमुकुलीकृतांगुलैः समर्पयन्ती स्फटिकाक्षमालिकां कथं रिदद्रेः स्तनयोमि
 ताक्षरैरिदं वस्त्रापितवागभाषत ६४ यथाश्रुतं वेदविदां वरत्वया जलनोयमु २९
 वैः पदलंघनोत्सुकः तपः किलेदंतदवाप्तिसाधनं मनोरथानामगतर्न विद्यते ६५

अथाहवर्णविदितो महेश्वरः स्तदर्थिनीत्वं पुनरेव वर्तसे अमंगलास्यासरतवि
 चिंत्यतंतवानुष्ठितिं च न कर्तुमुत्सहे ६६ अवस्तनिबन्धपरे कथं नुते करोयमा मुक्तक
 विवाहकोतुकः करेण शोभा विलयीकृता हि न स हिष्यते तस्य माबलं वनं ६७ त्वमे
 वतावत्परिचिंतयस्वयंकदा विदेतेयदियोगमर्हतः बधूदुक्कलंकलहंसलक्षणगजा
 जिनं शोणितविंदुष्वपि ६८ कतुष्कपुष्पमकरावकीर्णयोः परोपिकौ नाम तबालु
 मंस्यते अलक्तकां कानिपदानि पादयोर्विकीर्णकेशास्तपरेतभूमिषु ६९ अयु
 क्तस्य किमतः परं वदविनेष्ववस्तुलसंतवापियत् स्तनद्वयेस्मिन् नूरिवंदना
 कितेपदं वितामस्मरजः करिष्यति ७० इयं वतेन्यापुरतो विदुं वनाय दूयावार

कु-५ णराजहार्यया विलोक्यद्द्वोक्षमधिष्ठितं त्वयामहज्जनस्मेरसुरबोत्तविष्यति ७१
 ३० इयंगतंसप्रतिशोचनीयतांसमागमप्रार्थनयस्मिनाकिनः कलावसाकांतिमतीकला
 वतस्त्वमेवलोकस्यचनेत्रकौमुदी ७२ । वपुर्विपौस्तेक्ष्मलक्ष्यजन्मतदिगंबरत्वेन
 निवेदितं वपुः वरेण्यद्वालमगाक्षिन्मृग्यतेतदस्ति किं व्यस्तमपि विलोचने ७३ नि
 वर्तयास्मादसदीप्सितान्मनः कतद्विधिस्त्वं क्वचपुण्यलक्षणा अपेक्षतेसाधकजनेनवे
 दिक्ष्मशानशूलस्यनयूपसक्रिया ७४ इति द्विजातोप्रतिकूलवादिनिप्रवेपमा
 नाधरलक्ष्यकोपया विकुंचितकूलतया विलोचने हितेतेयोतिर्यगुपत्यलोहिते ३१
 ७५ उवाचैवेनं परमार्थतोहरं न वेत्ति नूनं यत एवमाकुर्मां अलोकसामान्य

मविंश्यहेतुकं द्विषंति मंदाच्चरितं महात्मना ७६ विपत्यतीकारपरेणमंगलं निषेव्यते
 भूतिसमुत्सुकेनवा ऊगद्धरण्यस्य निराशिषः सतः किमेभिराशोपहतात्मवृत्तिभिः ७७
 अकिंचनः सन्मन्त्रभवः ससंपदं विलोकनाथः पिससन्मगोवरः सभूमरूपः शिवइत्यदी
 र्यतेन संतियाथावत्यपि वेदः पिनाकिनः ७८ विभूषणोद्भासिपिनद्वमोगिवागजा
 जिनालंबिदुकूलधारिवा कपालिवास्यादयचंद्रशेखरेन विश्वमूर्तेरिव धार्यते वपुः
 ७९ तदंगसंस्पर्शमवाप्य कल्पते ध्रुवं चितामस्मरजोविशुद्धये तैर्हीथो न त्वाभिनया
 क्रियाकृतं विद्विष्यते मोलिभिरंबरोकसां ८० असंपदस्तस्य हेषेण गद्वतः प्रभिन्न
 दिवारणावाहृनोदृषा करोति पादा उपगम्य मोलिना विनिद्रमंदारजोरुणां गुली

(कुमा५)

८१ विवदतो दोषमपि व्यक्तात्मना त्वयेकमीशं प्रति साक्षात् भाषितं यमामनं
सात्मभुवोपिकारणं कथं सलक्ष्य प्रभवो भविष्यति ८२ अलं विवोदनयथा कृतस्त्व
यातथा विधस्तावदशेषमस्तुतः ममात्र भावे करसंस्थितं मनो न कामदृष्टिर्वचना
यमीक्षते ८३ निवार्यतामालिकिमप्ययं बहुः पुनर्विवक्षुस्फुरितो जराधरः
न केवलं यो महतां विभाषते शृणोति स्मादपि यः स पापभाक् ८४ इतो गमिष्या
म्यथ वेति वादिनी चालबालास्तनभिन्नवल्कला स्वरूपमास्त्राय च तां कृतस्मि
तः समावलंबे वृषराजकेतनः ८५ तं वीक्ष्य वेपथुमती सरसांगयि शिनिक्षेपणा
यपदमुधतमुद्धरुती मार्गावलम्ब्य हिकराकुलिते वसिं धशैलधिराजतनया

नययौ नतस्तौ ८६ अद्य प्रभत्यवनतांगितवासिद्वासः कृतस्तपोभिरिति
वादिनिचंद्रमौलौ अद्वायस्तानियमजंकुममुत्तसर्जकेशफलसति पुनर्वनतान
धत्ते ८७ राम इति श्रीकुमारसंसेवे महाकाव्ये कालिदासकृतौ पार्वतीव
रप्रदानं नाम पंचमः सर्गः राम अथ विश्वात्मने गौरीसंदिदेशमिधः सरवा
दाता मे भूभूतानां च प्रमाणीक्रियतामिति १ तया व्याहृतसंदेशः सावसौ निभ
ताप्रिये इत्यहिरिवाभ्याशे मधोपरभूतो मुखी २ सदेतयेति प्रतिज्ञाय विस्त
त्यकथमप्युमां शयी नृज्योतिर्मयास्तसस्मात्स्मरशासनः ३ ते प्रभामंडलै
र्वीनद्योतयंतस्तपोधनाः सारुंधतिकाः सपादि प्रादुरासन्पुरः प्रभो ४ आपु

कु. ६ तस्तीरमंदारकुसुमोत्करवीथिषु आकाशगंगास्रोतंसदिङ्गुगमदगंधिषु
 ३२ मुक्तलयहोपवीतानि विचित्रतोहेमवल्कलाः रत्नादिस्त्राः प्रब्रज्यांकल्पवृक्षादिव
 श्रिताः ६ अथः प्रसूयिताश्वेनसमावर्जितकेतुना सहस्त्ररश्मिनाशश्वस्तप्र
 गाममुदीक्षिताः ७ आसक्तबाहुलतयासाधुमुह्यतयाभुवा महावराहदेश
 यां विश्रान्ताः प्रलयापदि ८ सर्गशेषप्रणयनादिश्वयोनिरनंतरं पुरातनापुरा
 विद्धिर्धातारइतिकीर्तिताः ९ प्राकृतनानाविशुद्धानां परिपाकमुपेयकां तप
 सामुपभुञ्जानाः फलान्यपितपस्विनः १० तेषां मध्यगतस्तु धीपत्कः पादार्पिते
 क्षणा साक्षादिवतपसि द्विर्वासास्वद्वन्द्वयती ११ तामगौरवसेदेनमुनीभ्रापश्य

३२

शिवरः स्त्रीपुमानित्यनारुचेपावृत्तं स्मृतं सतां १२ देते रत्नादहंभोभूयोदार्थमाद
 रः क्रियाणां बहुधन्याणां सप्तो मूलसाधनं १३ धर्मेणापि पदं शोचंकारिते पार्वती प्रति
 श्वोपराधनी तस्य कर्मस्योद्धुसितं मेनः १४ अथ ते मुनयो दिव्याः पूजयित्वा जगद्गुरुं इदं
 ब्रह्मचानाः प्रीतिकंठं कित्तवः १५ यद्ब्रह्मसम्यग्गाम्नातं यदानो विधिबहुतं यच्च तत्तंत
 पस्तस्य विपक्वं फलमद्यनः १६ यदध्यक्षेण जगतां वयमारोपितस्त्वया मनोरथस्या
 यपर्यमनो विप्रयमात्मनः १७ यस्य चेतसि वर्तते सतावल्कतिनां वरः किंपुनर्ब्र
 ह्मयोगेनेर्यस्तव चेतसि वर्तते १८ नित्यमर्काच्च सोमाच्च परमध्यास्य रेपदं
 अद्य तत्रैस्तरोस्तस्मात्स्मरणानुग्रहात्तव १९ एतस्मात्तवितमात्मानं बहुमन्याम

३३ कुमारं मेवयं प्रायः प्रत्ययमाधत्ते स्वगुणेषु तमादरः २० यानः प्रीतिर्विरूपास्तत्त्वदनुध्यानसंभ
 वा साकिमारब्धा येतनुभ्यमेतरात्मासिद्धिर्नां २१ साक्षाद्दृष्टोसिन्पुनस्तवाविष्णोवयमं
 ३३ जसा प्रसीदकथयात्मानं न धियापथिबुद्धे २२ किं येन सज्जसि व्यक्तमुत्तयेन विनर्षि
 व अथयस्तस्यसंहर्ता भागः कतमरघते २३ अथवास्तमह्येषाप्रार्थनादेवतिष्ठतु
 धितितोपस्थितां कस्तवच्छाधिनः करवामकिं २४ अथमोलिगतस्यैदोर्विशदेदर्श
 नाशुभिः उपविन्वन्मन्तवीप्रत्नवाचमहेश्वरः २५ विदितं वोयथास्वार्थानमेकस्मि
 ल्वृत्तयः ननुमूर्तिभिरष्टाभिरिष्टं भूतोस्मिन्निवितः २६ सोहंतलातुरैर्दृष्टिर्विघ्नता ३३
 निववातकैः अरिधिप्रकृतैर्देवैः प्रसूतिप्रतियाचितः २७ अत आहर्तुमिच्छामि पार्व

तीमात्मजन्मने उत्पन्नयेहविर्भोक्तुयजमानइवारणिं २८ तामस्मदर्थयुष्माभियावि
 तव्याहिनालयः विक्रयायेन कल्प्यतेः संबंधाः सदनुष्ठिताः २९ उच्यतेन स्थितिमताभारमु
 द्भूताभुवः तेनयोक्तिसंबंधं चित्तमामप्यवंचितं ३० एवंवाच्यः सकन्यार्थमिति वो
 नोपदिश्यते भवस्यणीतमाचारमामनंतिमनीषिणः ३१ आर्याप्यरुंधतीतश्चत्रव्या
 पारं कर्तुमर्हति प्रायेणैवंविधे कार्ये पुरं श्रीणां प्रगल्भता ३२ तत्प्रयातोपधिप्रसूति
 इयोहमवत्पुं महाकौशीप्रपातेस्मिन्संगमः पुनरस्तनः ३३ तस्मिन्संयमिनामाद्येजा
 तेपरिणयोऽनुस्वे ऊडुपरिग्रहश्रीडांप्राजापत्यास्तपस्विनः ३४ ततः परमभित्कत्ता
 प्रतस्तेभुनिमंडलं भगवानपिसंप्राप्तः प्रथमोद्विष्टमाश्रमं ३५ तज्जाकाशमसि श्या

कुमाह ३४ मयुत्पद्यपरमर्षयः आसेदुरौषधिपस्त्रमनसानुत्यरंरुसः ३५ अलकामतिवाद्येव
 वसतिं वसुसंपदां स्वर्गाभिस्पंदवमनंकृत्वेवविनिवेशितं ३६ शिखरासक्तमेघानां
 व्यज्यंतेयत्रवेरमस्त अनुगर्जितसंदिग्धाः करणेभिरुत्सवनाः ३७ गंगास्रोतःपार
 क्षिप्तं वप्रांतज्वलितौषधि बृहन्मणिशिलाशालस्वर्गादिपिमनोहरं ३८ वीतसिंह
 भयानागायत्राश्वाविलयोनयः यत्रकिंपुरुषाः पौराः योषितोवनदेवताः ४० यत्र
 कल्पदुर्भैरेव विलोलविटपांशुकैः गृह्यत्रपताकम्पौपौरैरादरनिर्मिता ४१ यत्रस्फ
 टिकहर्षेषुनक्तंसोपानपंक्तिषु ज्योतिषां प्रतिबिंबानिमाप्नुवंत्यपहारतां ४२ य ३४
 त्रौषधिप्रकाशेननक्तंदर्शितसवराः अनभिज्ञास्तमिस्राणां दुर्दिनेष्वभिसारिकाः

४३ यौवनं तव योयस्मिन्भातंकः कुसुमाकधान् रतिखेदसमुत्पन्ना निद्रासंज्ञा वि
 पर्ययः ४४ भ्रूभेदिभिः संकोचैर्ललितांगुलितर्जनेः यत्रकोपः कृतास्त्रीणां माप
 सादार्थिनः प्रियः ४५ तरुसंतानकक्षायास्तत्तुविद्याधराध्वगं यत्रवोपवनं वा
 स्त्रंगंधवद्गंधमादनं ४६ कुलकं अथतेमुनयोदिव्याः प्रेक्ष्यतेभवतपुरं स्वर्ग
 भिसंधिस्तुतं वचनामिवमेनिरे ४७ तेसप्तनिगिरेवेगादुन्मुखद्वस्तवीक्षिताः
 अवतरुर्जटाभारेनिखितानलनिम्बलैः ४८ गगनाद्वतीणां सायथाहृदपुरः स
 रा तोयांतप्तास्करालीवरैरेकेमुनिपरंपरा ४९ तानध्यनिर्धमादाय दूराद्देगाद्ययो
 गिरिः नमयन्सारंगुरुभिः पादन्यासेर्वसंधरां ५० धानुताग्रधरः प्रांशुर्देवदा

कुं ६ रुद्रहस्तः प्रकृत्यैवशिलारस्कः सव्यक्तोहिमवानिति ५१ विधिप्रकृतसत्कारः
 स्वयंमार्गप्रदर्शकः सत्तैराक्रमयामासशुद्धांतंशुद्धकर्मणिः ५२ तत्रदिव्यासनासीना
 नृपसनपरिग्रहः प्रत्यवावेश्वरान्वाचमांजलिः पृथिवीधरः ५३ अपमेयादयं वर्ष
 मदृष्टकुसुमंफलं अतर्कितोपपन्नं बोदर्शनं प्रतिभाति मे ५४ मृदुबुधमिवात्मानं
 हेमीभूतमिवायसं भूमेर्दिवमिवास्तु मन्येभवदनुग्रहात् ५५ अद्यप्रभृतिभृता
 नामभिर्गन्धोस्मिन्नुदये यदध्यासितमहद्भिस्तद्धितीर्थं प्रवक्षते ५६ अवैमिष
 तमात्मानं दुयै नैव हि ज्ञातमाः मूर्ध्नि गंगाप्रतापानेन धौतपादांससाचवः ५७ जंग
 मप्रैक्ष्यभावेन स्वावरं चरणं कितं विभक्तानुयहं मन्येद्विरूपमपि मेव पुः ५८

कुं ६ शिखराणां त्वसदृशीति समुन्नतिः ६६ स्वानेत्वां स्वावरात्मानं विष्णुमाहुस्तथा हि
 ते वरावराणां भूतानां कुक्षिराधारतांगतः ६७ गामधास्यत्कथं नागोर्मणालस
 ३६ दृशैः फणैः आरसातलमूलाच्चत्वमलं विषयानवेत् ६८ अक्षिभ्रामलसतताः
 समुद्रेर्मिनिवारिताः पुनंतिलोकं पुण्यत्वात्कीर्त्यतयः सरितश्च ते ६९ यथैव स्ना
 यन्ते गंगापातेन परमेष्ठिनः द्वितीयेन प्रपातेन तथैव शिरसि त्वयि ७० तिर्यग्
 ध्वमधस्ताच्च महिमा व्यापको हरेः त्रिविक्रमो द्युतस्यासीत्सुखाभाविकस्तव
 ७१ यज्ञतागन्तुजां मध्ये स्वयमाकम्प्यतस्त्वया त्वया हिरण्मयं शृंगं समैरोर्वित
 धीकृतं ७२ कण्ठिण्यं स्वावरेकाये भवता सर्वमर्पितं हृदं तु ते भक्तिनम्रसतामा

भवत्संज्ञावनोत्थायपरिनोषायकल्पते अपि व्याप्तदिगंतानि नांगानि प्रभवन्ति मे
 ५९ न केवलं दरीसंस्पर्शभास्वतादर्शनेनैव अंतर्गतमपांस्तं मे रजसापरमंगलः ६०
 तथापि कार्ये कस्मिंश्चिदाज्ञां मे दातुमर्हथ विनियोगप्रसादो ह किंकराः प्रभवन्ति
 ६१ कर्तव्यं वो न पश्यामि स्यात्ते किं नो पादेष्यते मन्ये मत्प्राप्तये व प्रसूतं
 भवतामिह ६२ एते वयममीदृशाः कन्येयं कुलभूषणं ब्रूतयेनात्र वः कार्यमना
 स्त्रावस्व वस्तु ६३ इत्थं चिवास्ति मे वार्धे दरीमुखविमर्षिणा क्षिरवप्रतिश
 ६४ अथांगिरसमग्रण्यमुदाहरणवस्तु भूषयः
 ६५ उपपन्नमिदं सर्वं अतः परमपितृभि मनसः

राधनं वपुः ७२ यदा गमनकार्येनः कण्टकार्ये तथैव तत् श्रेयसानुपदेशानुवयमप्यं
 शभागिनः ७४ अणिमादिगुणोपेतमदृष्टपुरुषान्तरं शब्दमीश्वर इत्येव सा द्विविधं विभ
 ७५ कल्पितान्योन्यसामर्थ्यं पृथिव्यादिभिरात्मभिः येनेदं धार्यते विश्वं धूयेयान
 मिवाध्वानं ७६ योगिनेत्यविचिन्वन्ति सैवात्यन्तरवर्तिनं अनाद्यन्तमयं यस्य पदमा
 दुर्मनाधिगः ७७ सते दुहितरे साक्षिस्माद्वी विष्वक्कर्मणां हणुते वरदः शंभुरस्मत्सं
 क्रमिन् पदैः ७८ तमर्थमिव भारत्या सुतया योक्तुमर्हसि अशोच्या हि पितुः कन्यासं
 ७९ यावन्त्येतानि भूतानि स्थावराणि चराणि च मातरकल्पयत्वेनामी
 शो हितगन्तः पिता ८० प्रणम्य शितिकं गाय विबुधास्तदन्तरं वरणारज्यं त्वस्याश्च दा
 ८१ उमावधूतं वान्दनाया चितारदमवयं वरः शंभुरलं त्वं पस्त्वकुलो

कु ६ इत्येविधिः ८२ अतोतुस्तथमानस्यबंधस्यानन्यवदिनः स्रुतासंबद्धविधिना
 (३) भवविश्वाउगेरुः ८३ एवंवदतिदेवर्षेपाशैर्विपुत्रधोमुखी लोलाकमलपत्राणि
 गणयामासपार्वती ८४ शैलःसंपूर्णकामोपिमेनामुरवमवसत प्रायेकगृहीणीतं
 वाःकन्यार्थेषुकुटुंबिनः ८५ मेनेमौनपितसर्वपत्नः कार्यसमीहितं भवत्यव्यभि
 चारिण्योभर्तु रिष्टःपतिव्रताः ८६ इदमत्रोत्तरंन्याप्यमितिबुध्याविचिंत्यसः आ
 देवचसामेतेमंगललंकृतांस्तुतां ८७ एहिसर्वात्मनेवसे भिक्षात्परिकल्पिता
 अर्थिनोमुनयः प्राप्तं गृहमेधिफलमया ८८ एतावदुक्तातनयांमुनीनाहमहि
 धरः इयंनमतिवःसर्वान्शंकरस्यबंधिरिति ८९ इतिस्तार्थक्रियोदात्तेनि

३७

नंदगिरेर्वचः आशीभिरर्घयामास्तुपुरकोपोभिरंषिकां ९० तां प्रणामादस्त्रस्तज्जांबू
 नदवतंसकां अंकमरोपयामास्तुल्लङ्घमानामरुंधती ९१ तन्मातरंजाग्रमुखीडुहित
 स्नेहविक्रवां वरस्यानन्यपूर्वस्यविशोकामकरोद्गुणैः ९२ वैवाहिकीतिचंपृष्टातस्त
 णंरवंधना तत्राहर्ध्वमारव्यायवेत्तुश्चरिपरिग्रहः ९३ तेहिमालयसामेव्यपुनः
 प्रक्षेपश्चरुहिनं सिद्धिंवास्मैनिवेद्याथनद्विसृष्टः स्वमुद्ययुः ९४ पशुपतिरपिता
 न्यहानिहृष्टादगमयदद्विस्तृतासमागमोक्तः कम्परमवशंनविप्रकुर्युर्विभुमपितं
 यदमी स्पृशंतिभावः ९५ इतिश्रीकुमारसंज्ञवेमहाकाव्येकालिदासकृतोपा
 र्वतीपरिणयनंनानमपद्युःसर्गः चरिसंपूर्णतांसमाभिगमत् राम राम राम राम

३७ अधौषधीनामधिपस्यद्वौ निधौ वज्रमित्रगुणान्वितायां समेतवंधर्मिवा
 कृताया विवाहदीक्षाविधिमन्वतिष्ठत् १ विवेवाहिकैः कौतुकसंविधानैर्गृहे गृहे
 ३८ व्ययपुरं प्रिवर्गः आसीत्पुरं सानुमतो नुरागादंतः पुरं वैकुण्ठलोपमेयं २ संतानका
 कीर्णवतुष्यतवीरांशुकैः कल्पितकेतुमालं भासाज्वलत्काचनतोरणानां स्थलां
 तरेस्वर्गदवावभासे ३ एकैव सत्यामपि पुत्रपंक्तौ चिरस्यदृष्टेवमतो स्थितेव उपो
 ऽपाणिग्रहणेति पित्रोरुमाविशेषोऽसि तं वत्सव ४ अंकाद्ययावंकमुदीरिताशीः ३९
 सामंजानां नमो नमन्वयुक्त संबंधमिन्नोपि गिरेः कुलस्य स्त्रेहस्य देकायतनं जगाम
 ५ मैत्रेमुद्गते शशलां धितेन योगंगतास्तत्तरफलुनीषु तस्याशरीरप्रतिकूर्म

चक्रं कश्चिद्योपाः पतिपुत्रवंतः ६ सागौरसिद्धार्थनिवेशवद्विर्वाप्रवालैः प्रतिभिन्न
 रागं उर्णयकेशियमुपात्तवाणमभ्यंगने पथ्यमलं चकार ७ बभौवसंपर्कमुपेत्य बालान्
 वेनदीक्षाविधिसायकेन करेण मानोर्बहुलावसने संक्षममाणे वशशां कलेखा ८ तां
 लोभकल्लेन हतांगते लामाख्यानकोलेयकृतांगरागां वासोवसानामभिषेकयोग्यं ना
 यश्चतुर्कामिन्तुरेवामिनेषुः ९ विन्यस्तवैश्यशिलातेले सिन्नामुक्तमुक्ताफलभक्तिचित्रे
 आवर्जिताष्टापदकुंभतोर्यः सशब्देनां स्निपयां वत्सव १० सामंगलस्नानविशुद्धात्री
 गृहीतप्रसन्नमनीयवस्त्रा निवृत्तपर्जन्यजलभिषेकाप्रफुल्लकाशावस्तथेवरेजे ११
 तस्मात्प्रदेशाद्वितानवतं युक्तं मणिस्तंभवतुष्टयेन पतिव्रताभिः परिगृह्यतित्ये कृता

कुमा० सनकौलुकवेदिमध्यं १२ तांप्राङ्मुखीतत्रनिवेशयतन्वीक्षणं बिलं धत पुरोनिषणाः
 भूतार्थशोभाद्विद्यमाणनेत्राः प्रसाधने सन्निहितेपितार्यः १३ धूपोष्पणात्पाजितमार्द्रता
 ३९ वंकेशांतमंतःकुसुमंतदीयं पर्याक्षिपत्काचिदुदारवंधं हृवावतापांडुमधुकनान्ना १४
 प्रसन्नगुक्तागरुचक्रुरस्यागोरोचनापत्रविभक्तमंगं साकृच्चक्रुवाकांकितसैकतायास्त्रि
 स्रोतसः कांतिमतीत्यतस्त्वौ १५ लग्नद्विरेफपरिभूयपद्मसमं घलेखं शाशिनश्च विवं
 तदाननयो रलकैः प्रसिद्धैश्चिच्छेदसादृश्यकथाप्रसंगे १६ कर्णापिर्नोलाप्रकपायक
 दृग्गोरोचनाभेदनितांतरौक्षे तस्याकपोले परभागलाभाद्वंधवदपियवप्ररोहः १७
 रेखाविभक्तश्च विभक्तगात्राः किं विन्मधुच्छिष्टविमहरागः कामप्यभिरव्यास्फुरितै ३९

शृणुदासन्नलावण्यफलाधरोष्ठः १८ पत्तश्चिशिरश्चंद्रकालामनेनस्पृशेति सरयूपा
 स्निहासपूर्वं सारं जयित्कत्वरणौकताशीः मीत्येनां निर्वचनं जघान १९ तस्याः सुजातौत्प
 लपत्रकांते प्रसाधिकाभिर्नयने निरीक्ष्य न चक्षुषोः कांतिविशेषबुद्ध्या कालाजिनं मंग
 लमित्कपातं २० सासंभवदिः कुसुमैर्लतज्योतिर्मिरुद्यद्भिरिव त्रियामह सरिदि
 रंगैरिव लीयमानैरासुच्यमानाभरणचकासे २१ आत्मानमालोक्य च शोभमानमा
 दर्शयित्वा स्तिमितायताक्षी हरोपयानि त्वरितावभवस्त्रीणां प्रियालोकफलो हिवेषः
 २२ अथांगुलीत्यां हरितालमार्द्रमांगल्यमादाय शिलातलां व कर्णावसक्तामल
 दंतपत्रमातातदीया मुखमुन्नमय २३ उमास्तनोद्देदमनुपहृष्टो मनोरथो यः प्रथ

क्र. ७ मंभव तमेवमेनाहुः कथं विदुः बाह्दीक्षा तिलकं चकार २४ वा बंधचास्य कु
 लदृष्टिरस्यास्थानांतरे कल्पितसन्निवेशं धात्रीकराभ्यां परित्सार्यमाणमूर्णमयं को
 ४० तु कर्षस्त्रं २५ क्षीरोद्वेले वसुधैव कुटुम्बकम् इति वदन् शरत्रियाणां नवं नवं क्षौमनि
 वासिनीस्ताभूयो बभौ दर्पणमादधाना २६ तामर्चिताभ्यः कुलदेवताभ्यः कुलप्रतिष्ठां
 प्रणमयमाना अकारयत्कारयितव्यदक्षा क्रमेण पादग्रहणं सतीनां २७ अरुवां
 तं प्रेमलभस्वपत्निरित्युच्यते तामिह मास्मनश्च तया तु तस्यार्द्धशरीरलभ्या स्यात् ४०
 तावंधजनाशिषोपि २८ इक्ष्वाविभूत्योरनुसूयमद्रिस्तस्या कृती कृत्यमशेषयित्वा
 सत्यः सत्तायां स्तुहृदा स्थितायां तस्मै हृषांकागमनं प्रतीक्षन् २९ तावद्वरस्यापि कु

बेरशैले तत्सर्वपाणिग्रहणानुसूयं प्रसाधयन् मातृभिराहृतभिर्न्यस्तं पुरस्तात् स्मर
 शासनस्य ३० तद्द्वैरवान्मंगलमंडनश्रीः सापस्पर्शकेवलमीश्वरेण स्वमेव वेषः परि
 णेतुरिष्टं तावांतरं तस्य वित्तोः प्रपदे ३१ वत्सवभस्मे वशितांगरागः कपालमेवामल
 शस्त्रश्रीः उपांतभागे पुचरोचनां को गङ्गा किनस्थे वडुकूलभावः ३२ शंखांतरद्योतिवि
 लोचनं यदत्तनिविष्टमलपिङ्गतारं सान्निध्यपक्षे हरितालमस्यास्तु देवजात तिलक
 क्रियायाः ३३ यथापि देशं नुज्जगेश्वराणां करिष्यतां नाभरणांतरत्वं शरीरमात्रं विकृ
 तिप्रपदेतथैव तस्मैः फणरत्नशोभः ३४ दिवापि निष्कृतमरीचिमासा बाल्यादना
 विहृतलांबनेन चंद्रेण नित्यं प्रतिभिन्नमौलेश्च जामणेः किं करणं हुरस्य ३५

कु. ७ इत्येतेकप्रसवप्रसावप्रसिद्धेनेपथ्यविधेर्विधाना आत्मानमासन्नागणोपनीतेव
 ४९ इतिविधेप्रतिमंदर्श ३६ सगेपतिर्नेदिभुव। जावलाविशाईरुलचर्मतीरनोरुपुं तद्रकि
 संक्षिप्तवृत्तगाममारुहकैलासमिवपतस्व ३७ तंमातरोदेवमनुब्रुवंत्यः स्ववाहनसोन
 बलावतंसाः सुरैश्चभामंडलेरेणुगौरैः पद्माकरंचकृतिवातरिशं ३८ तासांचप
 आत्कनकप्रसाणांकालीकपालाभरणावकासे बलाकिनीनीलपेवादराजिदूरं
 परिक्षितशतहृदेव ३९ ततो गणेशहृदतः पुरोगैरुदिरितोमंगलवर्षघोषः वि ४९
 मानरंध्राण्यवगाहमानः शशंससेवावसरंसुरेभ्यः ४० उपादेदतस्यसहस्ररश्मिस्त्व
 प्रजवंनिर्मितमातंपत्रं सतुडुकूलादवदूरमौलिर्बभौवहूगंगागमिवप्रवाहं ४१

मूर्तेवगंगायमुनेतदानीसवामैरैवमसेविषातां समुद्रगास्तुविपर्ययेपिसहंपपा
 तेइवलसमाणे ४२ तमभ्यगच्छत्यथमोविधानाश्रीवत्सलदमापुरुषश्चसाक्षात् जये
 तिवाचामहिमानमस्यसंवर्द्धयंतौहविषेववर्द्धिं ४३ एकैवमूर्तिर्विभिदोत्रधासौसामा
 न्यमेषांप्रथमावरत्वं विष्णुर्हरस्तस्यहरिकदाचिद्देहास्तयोस्तावपिधानुराद्यौ ४४
 तंलोकपालाः पुरुदूतमुख्यः श्रीलक्ष्मणोत्तर्गिविनीतवेषाः दृष्टिप्रदानेकतनंदि
 संज्ञास्तदृशिनाः प्रावलयः प्रणेतुः ४५ शकंपेनमूर्धः शतपत्रयोनिंवाचाहरिवृत्रह
 णंस्मितेन आलोकमात्रणसुरानशेषान्संभावयामासयथाप्रधानं ४६ तस्मैज
 याशीः ससंजपुरस्ता सप्तर्षिभिस्तान्स्मितपूर्वमाह विवाहयज्ञेविततेत्रययमध्व

कु० ७ र्वः पूर्ववतामयेति ५० विश्वावस्तुः प्राग्रसरैः प्रवीणैः संगीयमानस्त्रिपुराव
 दानः अध्वानमध्वान्तविकारलंघ्यः स्तारतारापीतिरवंधारी ५१ खिरेलुगामी
 तमुवाहवाहः सशब्दामीकरकिंकिणीकः तवाभिघातादिवलानपंकैः ध्रुवध्रुवः प्रा
 तघनेविषाणे ५२ सप्रापदप्राप्तपराभियोगं नगेन्द्रमुह्यनगरं मुह्यतोत्त पुरोवि
 लनेरिदृष्टपतिः सुवर्णस्त्रैरिव कृष्णं ध्यमाणं ५३ तस्योपकंठे धननीलकंठः कु
 लह्लादुन्मुखपौरदृष्टः स्वबाणविद्धादवतीर्य मार्गदासन्नभृष्टमियायदेवः
 ५४ तमदिमद्वंधजनाधिरुहैर्हृद्गच्छानां गिरिवक्रवती प्रत्यङ्गगामागमनं
 प्रतीतिः प्रफुल्लुहतेः कटकैरिव सैः ५५ वर्गबुभौदेवमहीधराणां द्वारे पुरस्यो

दृष्टितापि धने समीयतुर्दूरविस्पर्धोषोभिन्नेकसेतुपयसामिवाद्यो ५६ क्षीमा
 नभ्रद्विधरोहरेण त्रिलोकवन्देन कृतप्रणामः पूर्वमहिम्ना सहितस्य दूरमावर्जि
 तं मात्मशिरोविवेद ५७ सप्रतीतियोगाद्विकसन्मुखशीः जामातुरगन्तरतामुप
 त्प्रावेशयन्नादिरुद्रेन नमापमस्फुप्सर्पितपादपुष्पं ५८ तस्मिन्मुहूर्ते पुरस्कं
 शणामीशानसंदर्शितलालः पादगुल्फः सानां प्रासादमालासुवक्त्रवारिस्थ
 मुक्तन्यकार्याणि विवेक्षितानि ५९ आलोकमार्गसिंहसाव्रजं त्याकया विदुदृष्ट
 नवांतमाल्यः बद्धनसंभावित एव तावत्करेण रुद्रोपि हिंसापाशः ६० प्रसाधिका
 लंबितमप्रपादमोक्षिप्यकाचिद्रसरागमेव उक्तसलीलागतिरागवक्षिादलनकां

कुं० कांपदवीततान ५८ विलोचनंदक्षिणमंजनेनसंभाष्यतद्वंचितवामनेत्रा तथै
 ववातायनसन्निकर्षययौशलाकामपरावहंती ५९ जालांतरप्रेषितदृष्टिरन्याप्र
 ५३ स्थानभिन्नांनवबंधनीविं नाभिप्रविष्टास्तरणप्रभेणहस्तेनतस्काववलब्धवासः
 ६० अहोवितासत्वरमुसितायाःपदेपदेदुर्नीमितगलंती कस्याश्चिदासीद्रसना
 तदानीमंगुष्ठमूलापितसूत्रशेषा ६१ तासांभुरवेरासवगंधगमैर्व्योमांतराःसां
 प्रकुललानां विलोलनेत्रधमरेर्वाहाःसहस्रपत्राभरणाश्वासव ६२ ताव
 सताकाकुलमिंदुमौलिरुत्तोरणंराजपथंप्रपेदे प्रसादशृंगणिदिवापिकुर्वन्त्यो
 र्नाविशेषद्विगुणहवीनि ६३ त्वमेवदृश्यंनयनैःपिबंत्योनायेनिजग्मुर्विषयां

तराणि तथाहिरोषेन्द्रियहृत्तिरासांसर्वात्मनाचक्षुरिवप्रविष्टा ६४ स्तनेतपो
 दुश्चरमेतदर्थमपणयापेलवयाभितप्तं यदास्यमप्यस्यलभेतनारीसास्यात्कृतार्था
 किमुतांकराव्यां ६५ परस्परैणस्पृहणीयशोभनचेदिदंद्रुमयेज्जियष्यत् अस्मि
 न्नयस्त्वविधानयत्नःपत्नःप्रजानांविफलोभविष्यत् ६६ नन्तुमाकुरुषारि
 रमनेनदग्धंकुसुमायुधस्य ब्रीडादमुंदेवमुदीक्ष्यमन्येसन्नदेहस्त्वयमप्यका
 मः ६७ अनेनसंबंधनवाप्यदिष्ट्यामनोरथप्रार्थितमीश्वरेण मूर्धनिमालिक्षि
 तिपालनोच्चमुच्येस्तरावक्ष्यतिशैलराजः ६८ इत्यौषधिप्रह्वविलोसिनीनांशृण्व
 कुं० कथाःश्रोत्रसुरवास्त्रिनेत्रः केयूरकणिकृतलज्जुसिहिमालयस्यालय

कु० माळगाम ६८ ततोवतीर्यावतदज्ञहस्तशरद्वनादीधितिमानिवाहणः क्रीता
 ४४ निपूर्वकमलासनेनकक्षांतराज्यादिपतेर्विवेश ७० तमेवमिंद्रप्रमुखवाग्देवाः
 सप्तर्षिपूर्वाः परमर्षयश्च गणाधिपतिर्लयमन्त्रगण्यशस्तमार्भविमवोन्नमा
 र्थाः ७१ तत्रेश्वरोविहरताग्यथावत्सरत्नमध्यमधर्मबगव्य नवदुकूलचनगो
 पनीतेप्रत्यग्रहीतसर्वममंत्रवर्ज्य ७२ दुकूलवासाः सवधूसमीपनिन्यविनीतिरव
 शोधरद्वैः बेलसकाशस्फुटकेनराजिनवैरुदन्वानिवचंद्रपादैः ७३ तथाविशु ४४
 ध्याननवंद्रकांत्याप्रफुल्लवक्षः कुसुदः कुमाया प्रसन्नचेतः सलिलः शिवोभू
 तसंज्यमानः शरदेवलोकः ७४ तयोः समापातिपुकातराणि किंविद्यवस्था

पित्तसंहतानि क्षीयंत्रणामानशिरेमनोक्षामन्योन्यलोला निविचेष्टितानि ७५
 तस्याः करंशैलगुरुपनीतंजवाहताग्रंगुलिमष्टमूर्तिः उमात्मनागुतनोस्मरस्य
 तलं किनः पूर्वमिवाचरोहं ७६ रोमोद्गमः प्रादुरभ्रदुमायाः स्थिनांगुलिः पुंगव
 केतुरासीत् इतिस्तयोः पाणिसमागमेनसमंविभक्तवमनोभव ७७ प्रपु
 क्कपाणियहणंयदन्यदध्वरं पुष्यतिकांतिमग्न्या साभिध्ययोगो दुमयोस्तदा
 नीकिंकष्येतथैरुत्तयस्यतस्य ७८ प्रदक्षिणप्रक्रमणात्क्षशानोरुदर्विप्रस्त
 मिधुनंबकासे मेरोरुपांतेधिववर्तमानमन्योन्यसंसक्तमहस्त्रियामं ७९
 तौदंपतीत्रिः परिणीयवद्विमेन्योन्यसंसक्तनिमीलिताक्षी सकारयामासव

कु. ७

५५

धूपुरोधास्तस्मिन्निष्ठाविषिताचोमं ८० सालाजहोमांस्तस्मिन्माद्यगंधं गुरु
पदं वाहदं निनाय कपोलसंसर्पिशिरवसस्यामुहूर्तमात्रोत्पलतांप्रपेदे ८१
तदीषदाद्रुणगंडलेखमुकुलसिकालांजनरागामृणोः वधमुरवंकुंतयवप्ररोहमा
चारधूमग्रहणाद्वन्व ८२ वधं हिजः प्राहृतवैववत्सोवद्धिर्विवाहंप्रतिपूर्वसाक्षी
शिवेनभर्त्तासहधर्मवर्थाकार्यात्वयामुक्तविचारयेति ८३ आलोचनांतंश्रवणेवि
तत्यपीतंगुरोस्तद्वचनंभवान्या निदाघकालेत्वमेदयेवमोहंममप्रथमंयथिव्या
८४ प्रियेणमन्त्राक्रवदर्शनस्यप्रयुज्यमानाप्रियदर्शनस्य सादृश्याननमुन्नम
प्यद्दीप्तन्नकंठीकथमप्युवाच ८५ इत्थंविधिज्ञेनपुरोहितेनप्रयुक्तपाणिप्रहणा

पवारौ प्रणेमुतुस्तौपितरौप्रजानांपद्मासनरुद्रायपितामहाय ८६ वधविधात्राप्र
तिनंदितेस्मकल्याणिवीरप्रसवाभवेति वाचस्पतिंसन्नपिवाधुमूर्त्तवाशास्तिचिंतस्मि
मितोवत्सव ८७ कृतोपचारांचतुरस्यवेदिमागत्यपश्चात्कनकासनस्तौ जायापतीक्षो
किक्मेधितव्यमाद्रोक्षतारोपणमन्वभृतां ८८ पत्रांतलनेर्जलविंदुवर्षैराक्षमुक्ताफल
जालशोकं तथोरुपर्यायतनालदंडमोधनलक्ष्मीः कनकातपत्रं ८९ दिधाप्रयुक्तेनच
वाह्मयेनसरस्वतीतिभिभुनंतुनाव संस्कारपूतेनवरंवरण्यंवधूंस्वरवाप्राद्यनिबंधने
ने ९० तौसंधिपुव्यंजितवृत्तमंदरसांतरेषुप्रतिभिन्नरागं अपश्यतामप्रसरसांमु
हूर्तप्रयोगमाद्यललितांगरागं ९१ देवास्तदंतेहरमृण्मयैकिरीटवद्भुजलयोनिप

कु. ७

२६

स्य शापावसानप्रतिपन्नमूर्तेर्यथाविरेपंचशरस्यसेवां ९२ तस्यानुमेनेमगवान्विम
न्धुव्यापारमात्मन्यपिसायकानां कालेप्रयुक्तंरबलुकालविद्भिर्विहापनाभर्तुपुसिद्धेमेति ९३
अथविबुधगणास्तानिंदुमौलिर्विस्मयसितिधरपतिकन्यामाददानःकरणेन कनककलश
युक्तंभक्तिशोभांसपश्यन्सितिबिरचितशय्यांकौतुकगारमागात् ९४ नवपरिणयल
ङ्गाभूषणांतत्रगौरीं वदन्मुपहरंतीतत्सपाक्षेपमीशः अपिशयनसरवीभ्योदत्तवाचं
कथंविस्मयमनुरविविकारैर्हसियामासकृत् ९५ इति श्रीकुमारसंभवेमहाकाव्येका
ल्लिदसकृतोपार्वतीश्वरविवाहकथनं नाम सप्तमः सर्गः ७ एतः पार्वतीशापान्नेहिलिख्यते
॥ पत्रीपत्रीशत्रुगोत्राज्यशोकेमसितर्ज्वत्सरस्यप्रमोदः ॥ स्कांदकाव्यं सप्तसर्गात्मकं यज्जुष्टोपा
ख्यो बालकृष्णलिलेश्वर १ ॥ ॥ शालिनीवृत्तमेतत् ॥ ॥ सदाशिवप्रीतयेस्तुतममशंतनुसादात् ॥

२६

